

بخشنامه

شماره سند: CC-ML-0301

تاریخ: ۱۴۰۳/۰۹/۰۴

پیوست: دارد

صفحه ۱ از ۱

کلیه همکاران ستاد مرکزی و شعب

مخاطبین

آموزش و توانمندسازی کارکنان بیمه آرمان جهت مبارزه با پولشویی

موضوع

نظر به بند ۱۳ از ماده ۳۸ و ماده ۴۵ آیین نامه اجرایی ماده ۱۴ الحاقی قانون مبارزه با پولشویی برای آموزش و توانمندسازی کارکنان بیمه آرمان جهت مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم، به پیوست فایل درسنامه مذکور ابلاغ می گردد.

مسئولیت حسن اجرای مفاد فوق الذکر برعهده کلیه رؤسا و سرپرستان شعب و مدیران ستاد مرکزی می باشد.

مدیریت عامل

مدیریت طرح و توسعه

مدیریت مبارزه با پولشویی

موارد منسوخ شده: ندارد	نام ابلاغ کننده: مدیریت عامل
دامنه کاربرد: کلیه همکاران ستاد و شعب	مرجع پاسخگویی: مدیریت مبارزه با پولشویی
تاریخ اجراء: ۱۴۰۳/۰۹/۰۴	مدت اجراء: تا اطلاع ثانوی
مدارک و مستندات مرتبط و وضعیت: فایل پیوست	مرجع ناظر: مدیریت عامل
	نحوه ابلاغ: اتوماسیون

وزارت امور اقتصادی و دارایی

مرکز اطلاعات مالی

درسنامه مبارزه با پولشویی

و تامین مالی تروریسم

سطح مقدماتی

اسفند ۱۴۰۱

بسم الله الرحمن الرحيم

فهرست

۱- مقدمه	۱
۲- آشنایی و مبارزه با پولشویی	۱
۲-۱- تاریخچه پولشویی	۱
۲-۲- پولشویی چیست؟	۲
۲-۳- انواع پولشویی	۲
۲-۴- انواع پول	۲
۲-۵- مراحل جرم پولشویی	۳
۳- گونه شناسی عمومی پولشویی	۴
۴- جرایم مالی و سازمان یافته	۵
۴-۱- ویژگی های جرم سازمان یافته	۵
۴-۲- جرایم سازمان یافته فراملی	۶
۴-۳- اهداف و آثار جرم سازمان یافته	۶
۵- سازمان ها و نهادهای بین المللی متولی مبارزه با پولشویی	۸
۵-۱- گروه ویژه اقدام مالی (FATF)	۸
۵-۲- کمیته بازل (BASEL COMMITTEE)	۹
۵-۳- صندوق بین المللی پول (IMF)	۱۰
۵-۴- بانک جهانی (WORLD BANK)	۱۰
۵-۵- گروه اگمنت	۱۱
۶- آثار و تبعات پولشویی	۱۲

۱۲ اثرات پولشویی بر جامعه	۶-۱
۱۲ اثرات پولشویی بر روی اقتصاد کلان	۶-۲
۱۴ مقابله با تامین مالی تروریسم	۷-
۱۴ تعریف تامین مالی تروریسم	۷-۱
۱۵ تفاوت تروریسم و پولشویی	۷-۲
۱۵ کنوانسیون بین‌المللی برای جلوگیری از تامین مالی تروریسم	۷-۳
۱۶ قوانین و مقررات مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم	۸-
۱۶ قانون مبارزه با پولشویی (با آخرین اصلاحات و الحاقات)	۸-۱
۲۲ قانون مبارزه با تامین مالی تروریسم (با آخرین اصلاحات و الحاقات)	۸-۲
۲۶ تکالیف قانونی اشخاص مشمول	۹-
۲۶ ماده ۷ قانون مبارزه با پولشویی	۹-۱
۲۷ ماده ۳۷ آییننامه اجرایی ماده ۱۴ الحاقی قانون مبارزه با پولشویی	۹-۲
۲۷ تکالیف واحدهای مبارزه با پولشویی	۹-۳
۲۹ جرم انگاری پولشویی	۱۰-
۲۹ جرم چیست؟	۱۰-۱
۳۰ تعریف پولشویی در قانون	۱۰-۲
۳۰ عناصر تشکیل دهنده جرم پولشویی	۱۰-۳
۳۱ جرم منشأ	۱۰-۴
۳۱ جرایم منشأ پولشویی	۱۰-۵
۳۱ ویژگی‌های جرم پولشویی	۱۰-۶
۳۲ مال حاصل از جرم	۱۰-۷
۳۲ عواید حاصل از جرم پولشویی	۱۰-۸
۳۳ معرفی مرکز اطلاعات مالی	۱۱-
۳۳ مرکز اطلاعات مالی (Financial Intelligence Unit)	۱۱-۱

۳۳وظایف اصلی مرکز اطلاعات مالی	۱۱-۲-
۳۴تقسیم‌بندی واحدهای اطلاعات مالی FIU	۱۱-۳-
۳۶مرکز اطلاعات مالی جمهوری اسلامی ایران	۱۱-۴-
۳۸شورای عالی مقابله و پیشگیری از جرایم پولشویی و تامین مالی تروریسم	۱۱-۵-
۳۹مبانی رویکرد مبتنی بر ریسک	۱۲-
۳۹تعریف ارزیابی ریسک و رویکرد ریسک‌محور	۱۲-۱-
۳۹مفهوم‌شناسی ارزیابی ریسک	۱۲-۲-
۴۰حوزه تأثیر و دامنه شمول ارزیابی ریسک ملی	۱۲-۳-
۴۲حوزه‌های اقتصادی ارزیابی ریسک	۱۲-۴-
۴۵مخاطبان و ذینفعان ارزیابی ریسک	۱۲-۵-
۴۶زمان‌بندی ارزیابی ریسک	۱۲-۶-
۴۶اقدامات و کنترل‌های لازم برای موقعیت‌های پر ریسک	۱۲-۷-
۴۷کشورهای پرریسک	۱۲-۸-
۴۸برنامه ریزی و تطبیق مقررات	۱۳-
۴۸انطباق با مقررات چیست؟	۱۳-۱-
۴۹مراحل تدوین یک برنامه داخلی ضدپولشویی	۱۳-۲-
۵۰آشنایی با معاملات و عملیات مشکوک	۱۴-
۵۱تعارض منافع	۱۵-
۵۱مدیریت تعارض منافع با محوریت قانون مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم	۱۵-۱-
۵۱تعریف تعارض منافع	۱۵-۲-
۵۱انواع تعارض منافع	۱۵-۳-
۵۲موقعیت‌های تعارض منافع چیست؟	۱۵-۴-
۵۳راهکارهای مدیریت تعارض منافع	۱۵-۵-

درس نامه مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم	عنوان
Anti Money Laundering and Countering Financing of Terrorism	عنوان انگلیسی
مقدماتی (۸ ساعت)	سطح
اشخاص مشمول	مخاطب
۴۰۱-۰۰۱-۰۱	شماره یکتا
اسفند ۱۴۰۱	تاریخ تدوین
از فراگیران انتظار می رود پس از مطالعه این درس نامه با مفهوم، اثرات، دلایل و راه های مقابله با جرم پولشویی و تامین مالی تروریسم، اقدامات جهانی و ملی در زمینه مبارزه با این جرایم، برخی از تکالیف قانونی اشخاص مشمول، نحوه تشکیل واحد مبارزه با پولشویی و وظایف آن و نیز اقدامات لازم جهت ارسال گزارش معاملات و عملیات مشکوک به مرکز اطلاعات مالی آشنا شوند.	هدف

۱- مقدمه

به موازات تحولات و پیشرفت‌های اقتصادی جهانی در سده‌های اخیر، جرایم اقتصادی جدیدی نیز به فهرست جرایم پیشین افزوده شده است. آثار مخرب این جرایم به‌ویژه بر امنیت اقتصادی و سیاسی، نهادهای قانون‌گذار، اجرایی و قضایی را به تامل و تدبیر در راهکارهایی برای مبارزه با این جرایم سوق داده است. پولشویی و تامین مالی تروریسم از جمله مهم‌ترین این جرایم هستند که جامعه بین‌المللی، با درک تهدیدهای پیشرو، اقدامات متعددی را برای الزام به مبارزه و پیشگیری از آن‌ها در پیش گرفته‌اند. چالش‌های اقتصادی و روزافزون جرم پولشویی، قانون‌گذاران و حاکمان سراسر دنیا را بر آن داشته تا با وضع قوانین جدید، به مقابله با این جرم بپردازند. آگاهی از ادبیات، قوانین و مقررات و تکالیف موجود برای عموم شهروندان و ماموران مجری قانون از اهمیت زیادی برخوردار است. لذا لازم است که کلیه افراد با مطالعه و کسب آگاهی از قوانین موجود وظایف خود را در مقابل این جرایم به‌درستی انجام دهند.

در همین راستا و نظر به ابلاغ «تعیین حداقل آموزش‌های لازم جهت تصدی هر یک از مشاغل در اشخاص مشمول» موضوع تبصره (۲) ماده (۱۴۵) آیین‌نامه اجرایی ماده (۱۴) الحاقی قانون مبارزه با پولشویی طی شماره ۶۵/۰۱/۳۰۶ مورخ ۱۴۰۱/۰۸/۲۵؛ به اطلاع می‌رساند با هدف ارائه رهنمود، افزایش آگاهی و توانمندسازی کارکنان اشخاص مشمول، «درسنامه مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم» در سطح مقدماتی که با همکاری کمیته استانداردسازی محتوا در کارگروه آموزش و توانمندسازی تهیه و تنظیم شده است، در اختیار قرار می‌گیرد.

مرکز اطلاعات مالی مراتب قدردانی خود را از تهیه‌کنندگان این درس‌نامه آقایان مرتضی عباسی تشیزی، حامد محمدملکی، محمد کیانی و خانم پریماه رضامند ابراز می‌دارد.

۲- آشنایی و مبارزه با پولشویی

۲-۱- تاریخچه پولشویی

از پولشویی با نام‌هایی همچون پول نامشروع، پول سیاه، پول حرام و پول کثیف یاد شده است. تطهیر درآمدهای نامشروع مانند سایر جرایم، پدیده‌ای جدید در ادبیات حقوقی نیست و قدمت آن به نیاز انسان برای پنهان کردن مال و ثروت خود از چشم‌های کنجکاو و سودجو برمی‌گردد. در چین باستان در ۴۰۰۰ سال قبل از میلاد، بازرگانان چینی به خاطر پرداخت مالیات کمتر به حاکم وقت، میزان خرید و فروش خود را مخفی نگه می‌داشتند. ریشه پولشویی به قرون وسطی و اوایل قرن ۱۷ برمی‌گردد. کلیسای کاتولیک^۱ علیه رباخواری^۲ حکم صادر کرد و اخذ ربا به خاطر تسلط کلیسا ممنوع شده، ولی عده‌ای بودند که از این طریق امرار معاش کرده و انمود می‌کردند که درآمدهای خود را از طریق قانونی کسب می‌کنند. شاید بتوان گفت فعالیت‌های پولشویی از زمانی آغاز شد که دزدان دریایی، بازرگانان اروپایی را که از دریای آتلانتیک عبور می‌کردند، غارت می‌کردند و از آنجا به بعد به دنبال مکان‌هایی می‌گشتند که در آن بتوانند از منافع نامشروع و مسروقه به‌خوبی استفاده کنند.

ریشه واژه پولشویی به شکل امروزی به اوایل قرن بیستم و دوران ممنوعیت در کشور آمریکا برمی‌گردد. جنبش ممنوعیت فروش مشروبات الکلی با حرکت زنان آغاز شد. ممنوعیت الکل در ایالات متحده از سال ۱۹۲۰ تا ۱۹۳۳ بر فروش، تولید و جابجایی الکل برقرار بود. همچنین در دهه ۱۹۲۰ آکاپون و دستگاه‌های خشک‌شویی سکه‌ای در آمریکا نشأت گرفته است. شاید بتوان ادعا کرد که فعالیت‌ها و اقداماتی که برای تطهیر اموال حاصل از جرم صورت می‌گیرد تاریخی به قدمت ارتکاب جرم دارد. برخی گفته‌اند که اصطلاح "تطهیر پول"^۳ ریشه در مالکیت خشک‌شویی‌ها توسط مافیا در ایالات متحده دارد. باندهای جنایی مبالغه‌آمیز نقدی حاصل از فحشاء، قمار، اخاذی، قاچاق مواد مخدر و مشروبات الکلی به دست می‌آوردند و نیاز به منابعی داشتند که درآمدهای خود را مشروع جلوه دهند. یکی از شیوه‌هایی که می‌توانستند به این هدف نائل شوند خرید تجارت‌خانه‌های مشروع خارجی و ادغام منابع غیرقانونی خود با درآمدهای قانونی که از این تجارت‌خانه‌ها به دست می‌آوردند، محسوب می‌شد. خشک‌شویی‌ها توسط این باندها انتخاب شده‌اند چراکه بدین‌وسیله منافع غیرقابل تردیدی را از این راه به دست می‌آوردند. طبق نظری دیگر، واژه پولشویی اولین بار در جریان رسوایی واترگیت^۴ در دهه ۱۹۷۰ به‌طور مرتب از سوی محققان مورد استفاده قرار گرفت و در سال ۱۹۸۲ به متون قضایی و حقوقی آمریکا راه پیدا کرد و پس از آن به‌صورت بین‌المللی مقبولیت یافت.

Catholic Church^۱

Usury^۲

Money Laundering^۳

Watergate Scandal^۴

۲-۲- پولشویی چیست؟

پولشویی^۵ فرآیند پیچیده‌ای است که طی آن مجرمان و صاحبان دارایی‌های غیرقانونی، عواید حاصل از عملیات مجرمانه را باهدف پنهان کردن منشأ مجرمانه آن تغییر چهره داده و این تصور را ایجاد می‌کنند که پولی را که خرج می‌کنند در واقع متعلق به خود آن‌ها بوده و از راه قانونی به دست آمده است.

۲-۳- انواع پولشویی

انواع پولشویی را می‌توان در چهار دسته زیر طبقه‌بندی نمود. برای این منظور کشور A را تصور کنید:

پولشویی درونی: شامل پول‌هایی است که از فعالیت مجرمانه در داخل کشور A حاصل می‌شود و در همان کشور A نیز تطهیر می‌شود.

پولشویی بیرونی: شامل پول‌هایی است که از فعالیت مجرمانه در خارج از کشور A به دست آمده و بدون اینکه وارد کشور A شود تطهیر می‌شود.

پولشویی صادر شونده: شامل پول‌هایی است که از فعالیت مجرمانه در داخل کشور A حاصل می‌شود و در خارج از خاک کشور A تطهیر می‌شود.

پولشویی وارد شونده: شامل پول‌هایی است که از فعالیت مجرمانه در سایر نقاط به دست می‌آید ولی در داخل کشور A تطهیر می‌شود.

۲-۴- انواع پول

پول تمیز (سفید): که به درآمد کسب‌شده از راه‌های قانونی و مشروع گفته می‌شود.

پول خاکستری: درآمد کسب‌شده از برخی تخلفات، عملیات غیرقانونی یا حتی قانونی که از نظارت دولت دورمانده است. به‌عنوان مثال درآمد حاصل از تخلفات گمرکی (بیش‌بود ارزش) یا عدم پرداخت مالیات

پول ملتهب: به‌نوعی پول گفته می‌شود که به لحاظ تغییرات سریع اقتصادی، اجتماعی و سیاسی از کشورها خارج و به مناطق امن منتقل می‌شود. مثل سرمایه‌هایی که به دلیل جنگ از یک کشور خارج می‌شود.

پول سیاه (کشیف): پول ناشی از عملیات مجرمانه مانند پول حاصل از رشوه‌خواری، ارتشا، اختلاس، قاچاق کالا، آدم‌ربایی، قاچاق اسلحه، سرقت و

مرحله اول- جایگذاری^۶- ورود پول‌های کثیف به سیستم مالی

اولین مرحله از فرایند پولشویی، جایگذاری یا تزریق عواید حاصل از فعالیت‌های مجرمانه به شبکه مالی رسمی باهدف تبدیل عواید مزبور از حالت نقدی به ابزارهای (دارایی‌های) مالی است. جایگذاری عواید حاصل از جرم می‌تواند با تقسیم وجوه کلان به مبالغ کوچک‌تر که چندان حساسیت‌برانگیز نیست و سپرده‌گذاری آن‌ها در بانک‌های داخلی یا دیگر مؤسسات مالی رسمی و غیررسمی انجام شود، یا برای سپرده‌گذاری در مؤسسات مالی خارجی به بیرون از مرزها انتقال داده شود، یا برای خرید کالاهای پرارزش مانند آثار هنری، هواپیما، فلزات و سنگ‌های قیمتی به کار رود. این مرحله از منظر مجرمان پولشویی حساس و خطرناک‌ترین مرحله است چراکه احتمال شناسایی و کشف اموال غیرقانونی آنان وجود دارد.

مرحله دوم- لایه گذاری^۷- پنهان کردن منشأ اصلی پول

جداسازی عواید حاصل از فعالیت‌های مجرمانه از منشأ یا فعالیت‌های موجد آن، از طریق ایجاد لایه‌های پیچیده‌ای از معاملات یا نقل و انتقالات مالی چندگانه باهدف مبهم ساختن فرآیند حسابرسی و مجهول گذاشتن هویت طرفین اصلی معامله و ناممکن کردن ردگیری منشأ عواید مزبور می‌باشد. این مرحله می‌تواند شامل معاملاتی مانند انتقال الکترونیکی سپرده باشد. نتیجه اینکه این مرحله پوشش قانونی و مشروع برای عواید حاصل از جرم مهیا نموده و سبب آمادگی انتقال پول‌های کثیف به کانال‌های اقتصادی می‌گردد. در این مرحله اگر شناسایی فرایند کشف پولشویی به‌موقع صورت نگیرد، پولشویی بلافاصله وارد مرحله نهایی خود می‌شود.

مرحله سوم- ادغام^۸- ورود مجدد پول پاک‌شده به چرخه اقتصاد

آخرین مرحله در فرآیند پولشویی، یکپارچه‌سازی یا فراهم کردن پوشش ظاهری مشروع و توجیه قانونی برای عواید حاصل از فعالیت‌های مجرمانه است. در این مرحله، درآمدهای نامشروع، با ظاهری قانونی و موجه وارد جریان اقتصاد قانونی و رسمی می‌شود و در قالب املاک، مستغلات، خودروهای لوکس و سایر دارایی‌های باارزش به دست مجرمان باز می‌گردد. مراحل اساسی فرآیند پولشویی ممکن است به‌صورت جداگانه و متمایز یا به‌طور هم‌زمان اتفاق بیافتد. چگونگی استفاده از این مراحل به سازوکارهای موجود مجرمان برای پولشویی و شرایط کاری آنان بستگی دارد.

^۶ Placement

^۷ Layering

^۸ Integration

۳- گونه شناسی عمومی پولشویی

گونه شناسی پولشویی از نگاه مرتکبین به قرار زیر تبیین می‌گردد:

پولشویی ممکن است با اقدام انفرادی یا هماهنگی و مشارکت چند طیف از افراد صورت گیرد:

گروه اول که در بند الف ماده ۲ قانون مبارزه با پولشویی به آنان اشاره شده است، متصرفان ثروت‌های نامشروع هستند، آنان شخصاً یا با واسطه عوایدی را با منشأ مجرمانه به دست آورده و می‌خواهند از عین یا منافع این دارایی‌های نامشروع به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم و برای یک بار یا به‌طور مداوم استفاده کنند. قانون‌گذار از اعمال آنان تحت عناوین «تحصیل، تملک، نگهداری یا استفاده» یاد کرده است. قانون‌گذار تلاش کرده است که تمامی منتفعان از ثروت‌های ناشی از جرم را مشمول مجازات پولشویی قرار دهد. اعمال این دسته از افراد، پولشویی به مفهوم واقعی آن نیست بلکه مقدمه پولشویی یا «انتفاع از اقتصاد جرم» است زیرا این دسته از افراد قصد بهره‌برداری از ثروت‌های ناشی از جرم «باهمان وضعیت موجود» و بدون تبدیل و تطهیر و تغییر ظاهر آن را دارند. از نظر جرم‌شناختی به نظر می‌رسد منظور قانون‌گذار این بوده که علاوه بر مرتکبان اصلی جرایم مالی و اقتصادی و سایر جرایم درآمدزا، سایر افراد حاضر منتفع از درآمدهای ناشی از جرم را نیز (که در برخی از موارد محرکان و حامیان اصلی جرم هستند و حتی بیشتر از خود مرتکبان اصلی سود می‌برند)، مورد مجازات قرار دهد.

گروه دوم کسانی هستند که اعمال مندرج در بند ب ماده ۲ قانون مبارزه با پولشویی را مرتکب می‌شوند و مصداق واقعی پولشویی محسوب می‌شوند. قانون‌گذار اعمال آنان را شامل: «تبدیل عواید ناشی از جرم به دارایی‌های دیگر»، «مبادله عواید ناشی از جرم»، «انتقال عواید ناشی از جرم» یا «کمک به تبدیل یا مبادله یا انتقال عواید ناشی از جرم» احصاء کرده است. این دسته از افراد به دنبال گم و پنهان کردن منشأ ثروت‌های نامشروع هستند و تلاش دارند عواید جرم را به اقلام دیگر دارایی تبدیل کنند. این افراد ممکن است مرتکبان اصلی جرم منشأ پولشویی (مانند قاچاقچیان کالا یا مواد مخدر) باشند یا اینکه کسان دیگری باشند که با هر انگیزه‌ای خدمات موردنظر را به مرتکبان جرم منشأ ارائه می‌دهند.

گروه سوم افرادی هستند که از طریق پنهان یا کتمان کردن ماهیت واقعی عواید ناشی از جرم، منشأ عواید ناشی از جرم، محل عواید ناشی از جرم، نقل و انتقال عواید ناشی از جرم، جابه‌جایی عواید ناشی از جرم، یا پنهان یا کتمان کردن مالکیت عواید ناشی از جرم در پولشویی معاونت دارند.

این دسته از مرتکبان در واقع در عملیات پولشویی معاونت دارند اما قانون‌گذار به دلیل اهمیت نقش آنان در پولشویی، اعمال آن‌ها را نیز در حکم پولشویی گرفته و همان مجازات را نیز بر آنان تحمیل کرده است. مرتکبان این اعمال می‌توانند از افراد عادی یا ماموران دولتی یا بانکی یا نهادهای عمومی یا مؤسسات خصوصی باشند که حسب قانون وظیفه گزارش یا افشای عملیات پولشویی توسط دیگران را بر عهده داشته‌اند. این گروه از افراد نیز در بند ج ماده ۲ قانون مبارزه با پولشویی مورد اشاره قرار گرفته‌اند.

۴- جرایم مالی و سازمان یافته

جرم سازمان یافته عبارت است از یکسری فعالیت‌های غیرقانونی که توسط گروه‌هایی با اهداف مشترک و همکاری‌های مستقل و وابسته به یک قدرت مرکزی، اعمال مجرمانه‌ای را در راستای رسیدن به تحصیل سود و منافع مادی انجام می‌دهند.

در کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه جرایم سازمان یافته^۹ و فراملی مصوب سال ۲۰۰۰ مشهور به کنوانسیون پالمو^{۱۰}، جرایم سازمان یافته به جرایم شدید یا جرایم خاص پیش‌بینی شده در کنوانسیون اطلاق می‌شود که توسط گروهی متشکل از سه نفر یا بیش تر و باهدف تحصیل مستقیم یا غیرمستقیم منفعت مالی یا مادی ارتکاب می‌یابد. به‌طور کلی تعریف زیر تعریفی جامع‌تری است: جرم سازمان یافته عبارت از فعالیت‌های غیرقانونی و هماهنگ گروهی منسجم از اشخاص است که با تباری باهم و برای تحصیل منافع مادی و قدرت، به ارتکاب مستمر اعمال مجرمانه شدید می‌پردازند و برای رسیدن به هدف خود از هر نوع ابزار مجرمانه نیز استفاده می‌کنند.

سازمان یافته بودن جرم، مشکل تعقیب مجرمین را به دنبال می‌آورد. مجرمینی که انفرادی عمل می‌کنند با پیگیری‌های پلیسی و قضایی دستگیر می‌شود ولی در جرم سازمان یافته مسئولین غالباً با سازمانی گسترده، مجهز و شبکه‌ای روبرو هستند که از رده‌های مختلف از عاملین ساده، افراد واسطه ماهر تا افراد تحصیل کرده و متخصص را در برمی‌گیرد.

۴-۱- ویژگی‌های جرم سازمان یافته

از آنجاکه جرایم سازمان یافته به‌طور عمده توسط سازمان‌ها و گروه‌های مجرمانه ارتکاب می‌یابد، در بررسی ویژگی‌های جرم سازمان یافته، لازم است به بررسی ویژگی‌های سازمان آن‌ها و مرتکب این‌گونه جرایم نیز پرداخته شود، زیرا سازمان خود نقش مهمی در ارتکاب و جهت‌دهی جرایم ارتكابی و متصل کردن آن‌ها به جرم سازمان یافته دارد.

جدول شماره ۱- ویژگی‌های جرم سازمان یافته

ردیف	ویژگی	تعریف
۱	غیر ایدئولوژیک بودن سازمان یا گروه مجرمانه	جرایم را تنها با اهداف اقتصادی و کسب منافع مادی انجام می‌دهد و با دلبستگی‌های مذهبی و سیاسی اقدام به ارتکاب جرم نمی‌کند. هدف این گروه تنها کسب پول و قدرت و منفعت مادی است.
۲	وجود سلسله مراتب	به سبب وجود تشکیلات و حاکمیت سلسله مراتب سازمانی، این سازمان نیاز به مدیر و مجریانی دارد که هر یک با موقعیتی ویژه در آن و بر اساس نظر افراد مافوق خود انجام وظیفه کنند.
۳	استمرار جرم در طول زمان	گروه مجرمانه برای یک دوره طولانی یا غیر مفید به زمانی خاص ولی مستمر تشکیل شده باشد.
۴	ارتکاب فساد اداری برای پیشبرد اهداف خود	سازمان مجرمانه به دنبال کسب منفعت یا قدرت نامشروع است و جهت رسیدن به این منافع ممکن است دست به تطمیع مقامات و مسئولان اداری و یا پیشنهاد رشوه بزند.
۵	استفاده از ارباب و خشونت	گروه جرم سازمان یافته سعی دارد با ارباب و تهدید، هر مانعی در رسیدن به اهداف کاری خود را از سر راه بردارد.

^۹ United Nations Convention against Organized Crime

^{۱۰} Palermo Convention

۲-۴- جرایم سازمان یافته فراملی

امروزه به دلایل مختلفی بسیاری از جرایم سازمان یافته از حیث مرتکبان جرایم، مکان ارتکاب جرایم و قلمرو تأثیرگذاری آن‌ها، محدود به مرزهای جغرافیایی یک کشور نمی‌شوند و می‌توان آن‌ها را از نظر قلمرو ارتکاب به دو گروه جرایم سازمان یافته فراملی و جرایم سازمان یافته داخلی تقسیم کرد.

بنابراین جرم سازمان یافته فراملی به جرمی اطلاق می‌شود که اولاً توسط شبکه‌های مجرمانه مرتبط به هم ارتکاب می‌یابد و ثانیاً این شبکه‌ها در کشورهای مختلف به فعالیت مجرمانه می‌پردازند و یا اهداف موردنظر از ارتکاب جرم توسط آنان فراتر از قلمرو جغرافیایی یک کشور است. بر اساس این، جرم سازمان یافته فراملی در کنوانسیون ملل متحد، به جرمی اطلاق شده است که در بیش از یک کشور تحقق یافته باشد یا بخش اساسی تدارک، برنامه‌ریزی، هدایت و کنترل جرم در کشور دیگر واقع شده باشد و یا گرچه ارتکاب جرم و برنامه‌ریزی مربوط به آن در یک کشور صورت گرفته ارتکاب این جرم در کشورهای دیگر نیز دارای تأثیرات اساسی بوده باشد؛

در میان جرایم سازمان یافته فراملی، مصادیق خاصی از جرایم سازمان یافته مشمول تدابیر ویژه پیش‌بینی شده در کنوانسیون پالمو قرار می‌گیرد. این جرایم خاص عبارت‌اند از: شرکت و عضویت در گروه‌های مجرمانه سازمان یافته؛ پولشویی، ارتشاء و فساد اداری و ایجاد مانع در اعمال عدالت و اخلاق در روند دادرسی. علاوه بر موارد ذکر شده، بر اساس پروتکل‌های سه‌گانه الحاقی به این کنوانسیون نیز، سه جرم مهم قاچاق مهاجران (قاچاق زنان و کودکان) و قاچاق سلاح به‌عنوان سه مصداق اساسی جرایم سازمان یافته مورد توجه سازمان ملل متحد قرار گرفته و تدابیری خاص برای مبارزه با این جرایم پیش‌بینی شده است. برخی عناوین یا مصادیق دیگر جرایم سازمان یافته عبارت است از:

- باندهای ترویج و اشاعه‌ی منکرات؛
- فعالیت‌های سازمان یافته گروه‌های غیرقانونی؛
- فعالیت‌های جاسوسی و غیرقانونی سرویس‌های اطلاعاتی و جاسوسی اتباع بیگانه در سطح کشور؛
- جرایم اینترنتی؛
- مفاسد اقتصادی؛
- ایجاد بحران‌های قومی و قبیله‌ای؛
- زمین‌خواری.

۳-۴- اهداف و آثار جرم سازمان یافته

با توجه به انواع مختلف جرم‌های ارتكابی در قلمرو جرم سازمان یافته و با توجه به قطعنامه‌های سازمان ملل و نیز تفاهم‌نامه‌های سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی در این زمینه، روشن می‌شود که یکی از مهم‌ترین اهداف ارتکاب جرم سازمان یافته، کسب منافع مالی و اقتصادی است. کسب قدرت اعم از قدرت اقتصادی و سیاسی و اقدام جهت براندازی حکومت یا دولت حاکم نیز یکی دیگر از اهداف جرم سازمان یافته می‌باشد. در حالت دوم، سازمان مجرمانه

با رد نظام سیاسی حاکم، جهت سرنگونی آن تلاش به عمل می‌آورد و در این مسیر در صورت لزوم مرتکب فعالیت‌های تروریستی اعم از خرابکاری، سرقت‌های مسلحانه، هواپیمارمایی و حملات و عملیات نظامی و به قتل رساندن مسئولان سیاسی جامعه و حتی انسان‌های بی‌گناه دیگر می‌گردد؛ این همان عملیات مجرمانه سازمان‌یافته‌ای است که از آن به «تروریسم» تعبیر می‌شود. آثار زیان‌بار جرم سازمان‌یافته را می‌توان به صورت زیر خلاصه کرد:

- متزلزل شدن سیستم اجتماعی از طریق فساد اداری اعمال شده توسط جرم سازمان‌یافته؛
- جلوگیری از اعمال عدالت کیفری با فاسد کردن قضات و دستگاه قضایی؛
- ایجاد زلزله در اقتصاد و وابستگی‌های اقتصادی که تأثیرات فلج‌کننده‌ای بر رشد و توسعه جامعه دارد؛ تضعیف یا کنترل حکومت از طریق فاسد کردن فرایندهای سیاسی و دموکراتیک؛
- ایجاد اتحادیه‌ها و پیمان‌های استراتژیک فراملی میان سازمان‌های مجرمانه و گروه‌های تروریستی به‌ویژه زمانی که موجب قاچاق سلاح و مواد هسته‌ای و سلاح‌های شیمیایی و بیولوژیک می‌شود و امنیت ملی و نظم جهانی را مختل می‌کند؛
- تأثیرات مضاعف هر یک از این نتایج و حصول نتایج منفی دیگر که موجب زلزله و عدم ثبات در امور سیاسی، اجتماعی و اقتصادی کشورها شده و نظم جهانی و امنیت ملی را تهدید می‌نماید.

مصادیق جرایم سازمان‌یافته از کشوری به کشور دیگر بر اساس اوضاع و احوال و شرایط اقتصادی، اجتماعی و سیاسی مخصوص آن کشور متفاوت است و در هر کشوری جرم خاصی بیش از جرایم دیگر به‌عنوان جرم سازمان‌یافته مطرح می‌گردد. در این مورد می‌توان به تجارت غیرقانونی الماس در سریلانکا، قاچاق طلا در آفریقای جنوبی، تجارت غیرقانونی کوکائین در کلمبیا و قاچاق مواد مخدر در ایران اشاره کرد که بیش از جرایم دیگر به‌عنوان جرایم سازمان‌یافته مطرح می‌باشد.

جرایم مالی از آن دسته جرایمی هستند که به دلیل منفعت‌آوری بالا، در زمره جذاب‌ترین حوزه‌های جرم مطرح می‌شوند و به همین دلیل، سازمان‌یافتگی جرم در این مقوله از جرایم، خود را بیشتر به نمایش می‌گذارد. جرایم مالی سازمان‌یافته، گاه از چنان دامنه وسیع و گستره‌ای چندوجهی برخوردارند که چهره فساد مالی را به خود می‌گیرند و نظام اقتصادی کشور در معرض تخریب قرار می‌دهند. اهمیت این موضوع در نظام جمهوری اسلامی ایران تا جایی است که یکی از اصول قانون اساسی (اصل ۴۹) به ثروت‌های نامشروع و لزوم تعیین تکلیف در خصوص آن‌ها اختصاص داده شده است. از مصادیق جرایم سازمان‌یافته می‌توان به قاچاق انسان، پولشویی، فساد مالی، قاچاق اسلحه و قاچاق مواد مخدر اشاره نمود.

۵- سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی متولی مبارزه با پولشویی

پیشینه اقدامات جدی بین‌المللی به‌منظور تدوین راهکارهایی برای مبارزه با معضل جهانی پولشویی به سال‌های میانی دهه ۱۹۸۰ بازمی‌گردد. رشد پرشتاب عزم جهانی، اهمیت ویژه و جدی تهدیدهای ناشی از پولشویی را در دنیای امروز به‌خوبی نمایان می‌سازد. در این میان، مهم‌ترین و اساسی‌ترین مستندات بازتاب‌دهنده کوشش‌های فراگیر بین‌المللی به‌عنوان مرجع اتخاذ رویکردهای مقابله با معضل جهانی پولشویی را چنین می‌توان برشمرد:

۵-۱- گروه ویژه اقدام مالی (FATF)

گروه اقدام مالی (FATF)^{۱۱} در سال ۱۹۸۹ از سوی کشورهای گروه ۷^{۱۲} شکل گرفت و یک سازمان بین‌الدولی است که هدفش توسعه و پیشرفت واکنش بین‌المللی نسبت به مسئله پولشویی است. در اکتبر ۲۰۰۱، گروه اقدام مالی مأموریت خود را گسترش داد و شامل مبارزه با تروریسم نیز ساخت. گروه اقدام مالی یک مجموعه سیاست‌گذار است که کارشناسان حقوقی، مالی و ضابطان قانون را در کنار هم قرار می‌دهد تا در قوانین و مقررات کشورها اصلاحات لازم پدید آید. در حال حاضر، ۳۷ حوزه قضایی (کشور و سرزمین) و ۲ سازمان منطقه‌ای عضو گروه اقدام مالی هستند. این ۳۹ عضو هسته تلاش‌های جهانی مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم را تشکیل می‌دهند. همچنین ۲۹ سازمان بین‌المللی و منطقه‌ای به‌عنوان اعضای وابسته و ناظر با گروه اقدام مالی همکاری دارند؛ این سازمان‌ها حق رأی ندارند، اما در جلسات و گروه‌های کاری شرکت می‌کنند. سه وظیفه اصلی گروه اقدام مالی در ارتباط با مبارزه با پولشویی به شرح ذیل است:

- ۱) نظارت بر پیشرفت اعضاء در اجرای تدابیر مقابله با پولشویی؛
- ۲) تجدیدنظر و گزارش روندها، فن‌ها و اقدامات متقابل؛
- ۳) توسعه، اتخاذ و اجرای استانداردهای مبارزه با پولشویی در سطح جهان.

FATF به‌منظور استانداردسازی سیاست‌ها در حوزه مبارزه با پولشویی و نیز با توجه به اختلافاتی که در قوانین داخلی کشورها وجود دارد اقدام به تعریف این سیاست‌های در قالب توصیه‌نامه کرده است. این توصیه‌نامه اولین بار در سال ۱۹۹۰ توسط این نهاد و در قالب چهل توصیه به‌عنوان اولین قدم برای مبارزه با سوءاستفاده از دستگاه‌های مالی توسط مجرمان مواد مخدر تهیه شده است. در سال ۱۹۹۶، توصیه‌ها برای اولین بار موردبازنگری قرار گرفت تا روندها و فن‌های پولشویی در حال تحول را منعکس کند و دامنه آن‌ها را فراتر از پولشویی مواد مخدر گسترش دهد. در اکتبر ۲۰۰۱، FATF مأموریت خود را برای رسیدگی به موضوع تأمین بودجه اقدامات تروریستی و سازمان آن‌های تروریستی گسترش داد و گام مهمی در ایجاد هشت توصیه ویژه (بعدها به نه مورد) را برای تأمین بودجه تروریسم برداشت. توصیه‌های FATF برای بار دوم در سال ۲۰۰۳ تجدیدنظر شد و توصیه‌های اصلی به همراه توصیه‌های ویژه،

^{۱۱} Financial Action Task Force

^{۱۲} The group of seven: شامل: آلمان، فرانسه، ایتالیا، ژاپن، بریتانیا، ایالات متحده آمریکا و کانادا

توسط بیش از ۱۸۰ کشور تأیید شده است و به عنوان استاندارد بین‌المللی مبارزه با پولشویی و مقابله با تأمین مالی تروریسم در سطح جهانی شناخته شده است.

توصیه‌های چهل‌گانه گروه ویژه اقدام مالی برای مبارزه با پولشویی (FATF) در چند بخش به شرح زیر قابل تفکیک است:

الف) ساختار کلی توصیه‌ها

ب) نقش نظام‌های قانونی ملی و دولتی در مبارزه با پولشویی

ج) نقش نظام مالی در مبارزه با عمل پولشویی

د) تقویت همکاری‌های بین‌المللی

۲-۵- کمیته بازل (BASEL COMMITTEE)

یکی از مراجع بسیار مهم و فعال در عرصه بانکداری، کمیته نظارت بانکی بازل است. این کمیته که در سال ۱۹۷۵ میلادی و توسط روسای کل بانک‌های مرکزی کشورهای گروه ۱۰ پایه‌گذاری شد، متخصصینی از کشورهای مختلف و پیشرو در صنعت بانکداری را گرد هم آورده تا با استفاده از تجارب و تخصص ایشان، رهنمودهای مفیدی را برای حفظ سلامت و کارایی نظام‌های پولی در سرتاسر جهان پیشنهاد نمایند. در حال حاضر، این کمیته - که در شهر بال سوئیس مستقر است - به مهم‌ترین مرجع تخصصی در زمینه نظارت بانکی تبدیل شده و استانداردها، رهنمودها و پیشنهادهای منتشره از سوی آن، بر طراحی الگوهای نظارتی و تدوین بسیاری از مقررات و الزامات احتیاطی در کشورهای مختلف سایه افکنده است. یکی از مهم‌ترین اسنادی که از سوی این کمیته به رشته تحریر در آمده است اصول اساسی برای نظارت بانکی موثر می‌باشد که مشتمل بر ۲۵ اصل است و رهنمودهای بسیار مهمی برای نظارت بر حوزه بانکداری را ارائه می‌دهد. این سند از چنان جامعیتی برخوردار است که می‌توان آن را به‌منزله قانون اساسی حوزه نظارت بر بانک‌ها تلقی نمود. جامعیت و استحکام این اصول موجب شد تا علاوه بر مرجع نظارتی کشورها، صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی نیز در ارزیابی بخش مالی کشورهای جهان از آن بهره‌گیرند.

کمیته بازل فاقد اختیارات قانون‌گذاری است، اما کشورهای عضو به‌صورت ضمنی موظف به اجرای پیشنهادهای این کمیته‌اند؛ با این حال به دلیل تفاوت مقررات داخلی کشورها، به مراجع ذیصلاح هر کشور اجازه داده شد تا در به‌کارگیری پیشنهادهای کمیته بازل تا حدی انعطاف‌پذیر باشند. در سال ۲۰۰۶ بازنگری و به‌روزرسانی اصول اساسی و روش‌شناسی آن در دستور کار قرار گرفت و در آن به مدیریت موثر ریسک، روش‌های حاکمیتی شرکتی، مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم و پیشگیری از اختلاس و کلاهبرداری توجه بیشتری شده است.

۳-۵- صندوق بین‌المللی پول (IMF)

این صندوق در سال ۱۹۴۵ در واشنگتن تاسیس شد. به‌طور خلاصه، هدف اصلی تشکیل این صندوق ارتقای میزان همکاری مالی، جلوگیری از فقر، کمک به رشد اقتصادی و بازار کار در سطح بین‌المللی و ایجاد تسهیلات مالی برای کشورهایی که خواستار تنظیم تراز پرداختشان هستند، می‌باشد. از زمان تاسیس تا به امروز تغییری در اهداف این سازمان به وجود نیامده است؛ اما نوع عملکرد آن که نظارت، کمک تخصصی و مالی است همگام با رشد نیاز و تقاضای کشورهای عضو تغییر کرده است. تعداد اعضای صندوق جهانی پول ۱۸۵ کشور است. تمامی کشورهای عضو سازمان ملل به استثناء تعداد معدودی از کشورها، عضو این سازمان هستند.

۴-۵- بانک جهانی (WORLD BANK)

بانک جهانی یک بانک معمولی نیست و از دو موسسه توسعه‌ای تشکیل شده است. بانک بین‌المللی ترمیم و توسعه^{۱۴} (IBRD) و موسسه بین‌المللی توسعه^{۱۵} (IDA)، هر دوی این موسسات نقشی متفاوت ولی حمایت‌کننده در مأموریت بانک جهانی برای کاهش فقر و بهبود سطح استانداردهای زندگی، ایفا می‌کنند. سازم آن‌های فوق به‌صورت مشترک برای کشورهای در حال توسعه وام‌های کم‌بهره، اعتبار بدون بهره و تامین اعتبار می‌کنند. کشورهای کم‌درآمد دنیا به دلیل نرخ بالای بهره، قادر به گرفتن وام در بازارهای بین‌المللی نیستند. این کشورها، علاوه بر کمک‌ها و وام‌های مستقیم از کشورهای توسعه‌یافته، از بانک جهانی اعتبار، وام بدون بهره و کمک فنی دریافت می‌کنند که به آن‌ها توانایی تامین نیازهای اولیه و خدمات اساسی را می‌دهد. وظایف بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول اساساً باهم متفاوت است، اما هر دو سازمان علاوه بر همکاری‌های دوجانبه‌ای که باهم دارند، اهداف خاصی را در مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم دنبال می‌کنند. در سال ۲۰۰۱ حیات مدیره بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول پذیرفتند که پولشویی نگرانی مهم جهانی است؛ چون بر بازارهای مالی کشورهای بزرگ و کوچک اثر می‌گذارد. با در نظر گرفتن این نکته که پولشویی اثر مخرب بالقوه‌ای در اقتصاد، سیاست و جامعه کشورهای در حال توسعه دارد که می‌تواند هزینه‌های زیادی را به کشورها تحمیل نماید. همچنین صندوق بین‌المللی پول اعتقاد دارد که پولشویی اثرات زیادی بر اقتصاد کلان دارد که شامل تغییرات غیرقابل پیش‌بینی در تقاضای پول، ریسک سازمان‌ها و سیستم‌های مالی و افزایش آسیب‌پذیری در جریان سرمایه بین‌المللی و نرخ ارز با توجه به انتقالات غیرقابل پیش‌بینی دارد.

حیات مدیره بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول در سال ۲۰۰۲ تصمیم گرفتند که ۴۰ توصیه به‌علاوه ۹ توصیه گروه ویژه اقدام مالی (FATF) به‌عنوان استاندارد بین‌المللی مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم اعلام و به کار گرفته شود و مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم را به زمینه‌های ضروری اجرایی خود افزودند و برنامه مدونی را برای طراحی، اجرا و ارزیابی متدولوژی جامع مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم اجرا نمودند. این برنامه‌ها شامل افزایش آگاهی (گسترش ارزیابی)، ایجاد توانایی سازمانی، تحقیقات و تجزیه تحلیل سیستم‌ها می‌باشد.

^{۱۳} International Monetary Fund

^{۱۴} International Bank for Reconstruction and Development

^{۱۵} International Development Association

گروه اگمونت یک اتحادیه بین‌المللی متشکل از ۱۶۶ واحد اطلاعاتی مالی^{۱۷} کشورهای مختلف جهان است که در سال ۱۹۹۵ در بروکسل در کاخ اگمونت به‌منظور هماهنگی بیشتر بین واحدهای مسئول مبارزه با پول‌شویی و مقابله با تأمین مالی تروریسم شکل گرفت و دبیرخانه این نهاد از سال ۲۰۰۷ در کانادا می‌باشد. این اتحادیه در عمل واحد اطلاعات مالی کشورهای عضو را نمایندگی و پشتیبانی می‌کند و اقدامات مختلفی را برای تقویت ظرفیت آن‌ها برای انجام وظایف خود در مقیاس ملی و بین‌المللی انجام می‌دهد. گروه اگمونت بستری برای تبادل ایمن اطلاعات مالی برای مبارزه با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم است. اهمیت این گروه در آن است که مرکز اطلاعات ملی کشورها نقش ویژه‌ای در شکل‌دادن به اقدامات ملی و همکاری بین‌المللی برای مقابله با تأمین مالی تروریسم دارند. در این گروه اطلاعات مالی و تجربه کشورها در سطح ملی و بین‌المللی در راستای اجرای توصیه‌های گروه ویژه اقدام مالی به‌منظور مقابله با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم به اشتراک گذاشته می‌شود.

درواقع این گروه، بازوی اجرایی تخصصی برای مقابله با پولشویی و حامیان مالی تروریسم در جهان است. گروه‌های کاری و کمیته‌های منطقه‌ای، دو بخش عملیاتی اصلی از این سازمان اطلاعات مالی است. چهار گروه کاری در گروه اگمونت فعال هستند:

۱. گروه بررسی عضویت، حمایت و تبعیت از اگمونت: کشورهای جدیدی که قصد عضویت در این سازمان را دارند تا اعمال تمام شرایط مدنظر آن زیر ذره‌بین این گروه قرار می‌گیرند.

۲. گروه تبادل اطلاعات در حوزه پولشویی و حامیان مالی تروریسم: تبادل دوره‌ای اطلاعات در این دو حوزه میان واحدهای مسئول اطلاعات مالی در کشورهای عضو در قالب این گروه انجام می‌شود.

۳. گروه بررسی سیاست‌ها و رویه‌ها: متخصصان حقوقی، سیاست‌گذاری و اجرایی در این گروه به بررسی سیاست‌ها و روندهای حاکم بر گروه پرداخته و آن را مستمراً در اختیار واحدهای ملی اطلاعات مالی قرار می‌دهند.

۴. گروه آموزش و همیاری فنی و تخصصی: آموزش مسائل تخصصی به اعضاء در مشارکت سازمان‌های بین‌المللی همکار اگمونت به‌ویژه به اعضاء جدیدی که قصد تطبیق خود با شرایط مدنظر اگمونت را دارند، کار ویژه این گروه است.

اتحادیه اروپا، انجمن بین‌المللی ناظران بیمه، دادگاه کیفری بین‌المللی در لاهه، شبکه بین‌المللی اطلاعات پولشویی، سازمان توسعه و همکاری اقتصادی، کمیته مقابله با تروریسم در سازمان ملل، گروه ولفسبورگ و بانک جهانی مهم‌ترین سازمان‌های همکار اگمونت هستند.

^{۱۶} Egmont Group

^{۱۷} ر.ج به بخش یازدهم در خصوص معرفی مرکز اطلاعات مالی

۶- آثار و تبعات پولشویی

پولشویی به عنوان یک جرم مالی آثار و تبعات منفی چشمگیری بر رشد و توسعه اقتصادی و اجتماعی کشورها به جای می‌گذارد. تبعات منفی این پدیده شوم موجب شده است تا حاکمیت کشورها همگام با مراجع بین‌المللی، درصدد مبارزه با آن برآیند و با تصویب قوانین و مقررات لازم و اجرایی کردن آن‌ها، از وقوع این جرم در بخش‌های مختلف اقتصادی پیشگیری نموده و یا در صورت وقوع، متخلفان را شناسایی و به مراجع قضایی معرفی کنند.

۶-۱- اثرات پولشویی بر جامعه

- ۱) ایجاد انگیزه برای ارتکاب جرم مینا: مرتکبان جرم پولشویی هنگامی که احساس کنند عواید حاصل از جرم را از دید مأموران انتظامی و قضایی مخفی کرده‌اند یا با تغییر در عواید، ظاهری قانونی به آن بخشیده‌اند، انگیزه‌شان برای ارتکاب جرم منشأ تقویت می‌شود.
- ۲) خدشه‌دار شدن حیثیت بین‌المللی کشور: در جامعه جهانی کشورهایی که اتهام پولشویی به آن‌ها وارد می‌شود، از لحاظ اعتبار بین‌المللی تنزل پیدا نموده و از سرمایه‌گذاری کشورهای دیگر و همچنین مبادلات سالم اقتصادی در سطح بین‌المللی محروم می‌شوند.
- ۳) تزریق پول کثیف به فعالیت‌های مجرمانه: مجرمان پولشویی، پول‌های نامشروعی که از فعالیت‌های مجرمانه به دست می‌آورند را عمدتاً به چرخه اعمال مجرمانه باز می‌گردانند و به دلیل تسهیل ارتکاب جرایم دیگر، به‌طور پیوسته از پول کثیف استفاده می‌کنند.

۶-۲- اثرات پولشویی بر روی اقتصاد کلان

- به‌طور کلی آثار منفی پدیده پولشویی برای اقتصاد کلان کشورها در موارد ذیل قابل توجه می‌باشد:
۱. اخلال و بی‌ثباتی در اقتصاد: معاملاتی که برای مقاصد پولشویی انجام می‌گیرد می‌تواند تقاضا برای نقدینگی را افزایش دهد، نرخ بهره و ارزش را بی‌ثبات کند، به رقابت غیرعادلانه منجر شود و تورم را در کشوری‌هایی که مجرمان در آنجا فعالیت می‌کنند به‌شدت افزایش دهد. پولشویی اعتبار و در نتیجه ثبات بازارهای مالی را از بین می‌برد.
 ۲. کاهش درآمد و افزایش هزینه‌های دولت: در بعضی از کشورهای در حال توسعه، عواید غیرقانونی ممکن است میزان بودجه دولت را تحت الشعاع قرار داده و در نتیجه کنترل دولت بر سیاست‌گذاری‌های اقتصادی را کاهش دهد.
 ۳. تغییر جهت سرمایه‌گذاری‌ها و خروج سرمایه‌ها از کشور: مجرمان پولشویی در مرحله‌ای از عملیات پولشویی به سرمایه‌گذاری در بخش‌هایی اقدام می‌کنند که این عمل نه برای اهداف تولیدی و کسب سود ناشی از آن بلکه برای فراهم نمودن زمینه‌ای در جهت فعالیت‌های مجرمانه بعدی آن‌ها می‌باشد. مجرمان به‌طور معمول در جاهایی سرمایه‌گذاری می‌کنند که نقش مؤثری در ایجاد اشتغال و رشد اقتصادی ندارد و تنهای محیطی

با ریسک کمتر برای انتقال منابع به منظور انجام فعالیت‌های مجرمانه تدارک می‌نماید. همچنین وجود اخباری و شواهی مبنی بر وقوع پولشویی در یک کشور سبب فرار سرمایه‌گذاران خارجی شده از آن کشور شده، چراکه امنیتی برای سرمایه خود احساس نمی‌کنند.

۴. تضعیف امنیت اقتصادی: یکی از مؤلفه‌های امنیت برای فعالان اقتصادی به رسمیت شناختن مالکیت سرمایه و تضمین اجرای قراردادهاست. اما فساد مالی و فعالیت‌های مجرمانه یکی از موانع اصلی سر راه امنیت اقتصادی، ایجاد شفافیت مالی و حکومت قانون است. از سوی دیگر سرمایه‌های ناشی از اعمال مجرمانه با ورود و خروج ناگهانی در حجم بسیار زیاد، سیستم اقتصادی را مختل می‌کنند و امنیت سرمایه‌گذاری را از بین می‌برند.

۵. تضعیف بخش خصوصی و اختلال در روند خصوصی‌سازی: مجرمان پولشویی باهدف پنهان کردن عواید حاصل از فعالیت‌های غیرقانونی خود عواید مزبور را با وجوه قانونی مخلوط می‌کنند. از آنجایی که این شرکت‌ها به وجوه غیرقانونی قابل توجهی دسترسی دارند که به آن‌ها کمک می‌کند تا محصولات و خدمات خود را با قیمتی کمتر از سطح قیمت بازار ارائه دهند، این امر رقابت را برای شرکت‌های دیگر بسیار سخت کرده و باعث بیرون راندن آنان از بازار و تضعیف بخش خصوصی در اقتصاد می‌شود.

۶. تأثیر منفی بر نرخ سود بانکی و نرخ ارز: پولشویی تقاضای پول را تحت تأثیر قرار می‌دهد. در اثر پولشویی مردم تقاضای پول خود را کاهش می‌دهند و این امر از طریق بازارهای پول، بازار نرخ بهره و نیز بازار ارز تحت تأثیر منفی آن قرار می‌گیرند. مؤسسات مالی متکی به عواید حاصل از فعالیت‌های مجرمانه در مدیریت مناسب دارائی‌ها، انجام به موقع تعهدات و عملیات خود با مشکلات و چالش‌های بیشتری مواجه‌اند. چراکه مقادیر زیادی پول باهدف پولشویی وارد مؤسسات مالی شده و به‌طور ناگهانی و غیرقابل پیش‌بینی از این مؤسسات خارج می‌شوند که این امر به نوبه خود مشکلاتی را در مورد نقدشوندگی و امور اجرایی در بانک‌ها ایجاد می‌کند. از طرف دیگر خروج ناگهانی مقادیر قابل توجه پول موجب می‌شود که بازارهای پول و در نتیجه بازار بهره و بازار ارز دچار نوسانات شدید شوند که این در بلندمدت موجب بی‌ثباتی بازارهای مذکور می‌گردد.

۷- مقابله با تامین مالی تروریسم^{۱۸}

۷-۱- تعریف تامین مالی تروریسم

امروزه مقابله با تروریسم یکی از دغدغه‌های اصلی جامعه جهانی است. از این رو راهکارهای مختلف سیاسی، نظامی و حقوقی در این زمینه طراحی و اجرا می‌شود. یکی از راهکارهای مورد توجه که در اسناد بین‌المللی نمود زیادی پیدا کرده، مقابله با تامین مالی تروریسم است. در بیشتر اسناد بین‌المللی این عنوان همراه با پولشویی مورد بحث قرار می‌گیرد، چراکه به اعتقاد صاحب‌نظران شباهت زیادی بین این دو عنوان وجود دارد. این رویکرد تا زمانی که عمده منابع مالی از طریق حمایت‌های مالی ثروتمندان و دولت‌ها تامین می‌شد، کارآمد بود، ولی امروزه با تحولات رخ داده در گروه‌های تروریستی نمی‌توان صرفاً با تدابیر اتخاذ شده در پولشویی به جنگ منابع مالی تروریست‌ها رفت. گروه‌های تروریستی امروزه بیشتر منابع مالی خود را از سرزمین‌های تحت اشغال، تجارت و ارتکاب جرایم سازمان‌یافته به دست می‌آورند. به عبارتی می‌توان گفت امروزه جهان با اقتصاد تروریسم مواجه است. بر این اساس برای طراحی نظام کارآمد مقابله با تامین مالی تروریسم باید علاوه بر استفاده از تدابیر مقابله با پولشویی به تدابیر توصیه شده در اسناد مربوط به جنایات سازمان‌یافته نیز توجه کرد. مقابله با تامین مالی تروریسم بخشی از تلاش جامع‌تری است که در جامعه جهانی برای مقابله با تروریسم صورت می‌پذیرد.

تروریسم، به‌کارگیری خشونت برای ایجاد جو ترس در یک گروه یا عموم مردم است که از پی انجام آن هدفی سیاسی یا ایدئولوژیک دنبال می‌شود. منابعی که برای اهداف تروریستی به کار می‌روند ممکن است از منابع خیریه، کسب‌وکار مشروع، فعالیت‌های غیرقانونی یا ترکیبی از آن‌ها سرچشمه گرفته باشد. به‌رحال هدف مخفی نگه‌داشتن منشأ مشروع و یا غیرمشروع منابع مالی جهت عملیات تروریستی است، زیرا اگر منشأ مخفی بماند، امکان استفاده از همان منبع برای فعالیت‌های بعدی فراهم می‌شود و فعالیت تروریست‌ها بدون پیگیری ادامه می‌یابد.

تامین مالی تروریسم به فعالیت‌هایی که حمایت مالی برای افراد یا گروه‌های تروریستی فراهم می‌کند اطلاق می‌شود. تامین مالی تروریسم برای نخستین بار پس از حملات ۱۱ سپتامبر سال ۲۰۰۱ میلادی در نیویورک مورد توجه جدی جامعه جهانی قرار گرفت و قطعنامه ۱۳۷۳ شورای امنیت ملی سازمان ملل به سرعت پس از این حملات صادر شد. گروه ویژه اقدام مالی (FATF) پس از این حملات در کنار توجه به پولشویی، تامین مالی تروریسم را نیز در برنامه خود قرار داد و توصیه‌هایی را با موضوع جلوگیری از این عملیات در توصیه‌های چهل‌گانه خود ادغام نمود.

۷-۲- تفاوت تروریسم و پولشویی

۱. هدف پولشویان پنهان کردن منشأ مالی آن و کسب هرچه بیشتر درآمد است، در حالی که تامین مالی تروریسم، مقاصد مالی و سودآور ندارد.
۲. منشأ منابع مالی در پولشویی از طریق فعالیت‌های غیرقانونی نظیر قاچاق، اختلاس و غیره است در حالیکه برای ارتکاب فعالیت‌های تروریستی، علاوه بر فعالیت‌های غیرقانونی می‌توان از فعالیت‌های قانونی نظیر خیریه‌ها استفاده نمود.

۷-۳- کنوانسیون بین‌المللی برای جلوگیری از تامین مالی تروریسم

- سازمان ملل در سال ۱۹۹۹، کنوانسیون بین‌المللی برای جلوگیری از تامین مالی تروریسم را پذیرفت. این کنوانسیون از کشورهای تصویب‌کننده می‌خواهد که تروریسم، سازمان‌های تروریستی و عملیات تروریست‌ها را جرم-انگاری کنند. به موجب این کنوانسیون، تهیه و جمع‌آوری منابع مالی، قصد به کارگیری آن منابع برای مقاصد تروریستی و علم به اینکه منابع برای انجام هریک از عملیاتی خراب‌کارانه که در سایر کنوانسیون‌های ضمیمه به این کنوانسیون تشریح شده استفاده شود، غیرقانونی است. به موجب بند اول ماده ۳ کنوانسیون تامین مالی تروریسم چنین تعریف شده است: ارائه یا جمع‌آوری وجوه، به هر وسیله، به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم و به‌طور عمد، به قصد یا با علم به این که به‌طور کلی یا جزئی، صرف اجرای اعمال تروریستی گردد.
- از لحاظ اهمیت، اعتبار شکلی و الزام‌آوری در سطح بین‌المللی، علاوه بر کنوانسیون فوق، سه سند حقوقی در خصوص مبارزه با تامین مالی تروریسم وجود دارد که عبارت‌اند از:
۱. قطعنامه شماره ۱۳۷۳ شورای امنیت سازمان ملل متحد مصوب سال ۲۰۰۱ میلادی
 ۲. توصیه‌های چهارگانه گروه اقدام مالی
 ۳. توصیه‌های چهارگانه تحت عنوان مبارزه با تامین مالی اشاعه سلاح‌های کشتار جمعی که در توصیه شماره ۷ نسخه سال ۲۰۱۲ میلادی ارائه گردیده است.

۸- قوانین و مقررات مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم

قانون مبارزه با پولشویی مشتمل بر دوازده ماده و هفت تبصره اولین بار در بهمن ۱۳۸۶ و آیین‌نامه اجرایی آن در سال ۱۳۸۸ به تصویب رسید. در سال ۱۳۹۷ قانون اصلاح قانون مبارزه با پولشویی باهدف اصلاح موادی از قانون از جمله ۱. اتخاذ تدابیر و سیاست‌های کیفری سخت‌گیرانه‌تر از طریق افزایش درجه مجازات‌ها و جرم‌انگاری جدید، ۲. قرار دادن بار اثبات جرم بر عهده مظنون در موارد معاملات مشکوک در حوزه تحصیل دلایل و انتساب ادله به متهمین و ۳. ارتقاء جایگاه و تکالیف واحد اطلاعات مالی به مرکز اطلاعات مالی به تصویب رسید. آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۴ الحاقی قانون مبارزه با پولشویی در سال ۱۳۹۸ توسط هیئت وزیران به تصویب رسید. این آیین‌نامه شامل ۱۵ فصل از جمله ارزیابی خطر (ریسک) و رویکرد مبتنی بر خطر، همکاری و هماهنگی ملی، ساختار و رویه‌های نظارتی، شناسایی ارباب‌رجوع، نقل و انتقال الکترونیکی وجوه کارگزاری بانکی، خدمات مربوط به انتقال وجوه یا ارزش، حمل‌کنندگان وجه نقد، اسناد بانکی و اوراق بهاردار بی‌نام، توقیف و اقدامات موقت، گزارش‌دهی، نگهداری سوابق و اطلاعات، رهنمودها و آموزش، فناوری نوین، مشاغل و حرفه‌های غیرمالی، سازم آن‌های غیرانتفاعی و خیریه‌ها می‌باشد. قانون مبارزه با تامین مالی تروریسم نیز در اسفند ۱۳۹۴ و آیین‌نامه اجرایی آن نیز در سال ۱۳۹۶ به تصویب رسید. در سال ۱۳۹۷ قانون اصلاح قانون مبارزه با تامین مالی تروریسم با اصلاح برخی از موارد به تصویب رسیده است.

۸-۱- قانون مبارزه با پولشویی (با آخرین اصلاحات و الحاقات)

ماده ۱ - اصطلاحات مندرج در این قانون در معانی مشروح زیر به کار می‌رود:

الف - جرم منشأ: هر رفتاری است که مطابق ماده (۲) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱ جرم محسوب شود. از منظر این قانون تخلفات مذکور در قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز با اصلاحات بعدی جرم محسوب می‌شود.

ب - مال: هر نوع دارایی اعم از مادی یا غیرمادی، منقول یا غیرمنقول، مشروع یا غیرمشروع و هر نوع منفعت یا امتیاز مالی و همچنین کلیه اسناد مبیّن حق اعم از کاغذی یا الکترونیکی نظیر اسناد تجاری، سهام یا اوراق بهادار.

پ - مال حاصل از جرم: هر مالی که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم از جرم منشأ به دست آید از قبیل مالی که از جرائم اقتصادی و جرم تامین مالی تروریسم حاصل می‌شود

همچنین، مال موضوع جرم یا مالی که برای ارتکاب جرم اختصاص داده شده است در حکم مال به‌دست‌آمده از جرم است.

ت - اشخاص مشمول: اشخاص مذکور در مواد (۵) و (۶) این قانون.

ث - مشاغل غیرمالی: مشاغلی که شاغلین آن معاملات زیادی را به‌صورت نقدی انجام داده و از نظر پولشویی در معرض خطر قرار دارند از قبیل پیش‌فروش‌کنندگان مسکن یا خودرو، طلافروشان، صرافان، فروشندگان خودرو، فروش‌های قیمتی، فروشندگان عتیقه‌جات و هر نوع محصول گران‌قیمت.

ج - خدمات پایه: خدماتی است که طبق مقررات مربوطه، پیش‌نیاز و لازمه ارائه سایر خدمات توسط اشخاص مشمول می‌باشد و پس از آن ارباب‌رجوع به‌منظور اخذ خدمات مکرر و متمادی به اشخاص مشمول مراجعه می‌کنند.

چ - معاملات و عملیات مشکوک:

معاملات و عملیات مشکوک شامل هر نوع معامله، دریافت یا پرداخت مال اعم از فیزیکی یا الکترونیکی یا شروع به آن‌ها است که بر اساس قرائن و اوضاع و احوالی مانند موارد زیر ظن وقوع جرم را ایجاد کند:

۱ - معاملات و عملیات مالی مربوط به ارباب‌رجوع که بیش از سطح فعالیت مورد انتظار وی باشد.

۲ - کشف جعل، اظهار کذب یا گزارش خلاف واقع از سوی مراجعان قبل یا بعد از آنکه معامله یا عملیات مالی صورت گیرد و نیز در زمان اخذ خدمات پایه.

۳ - معاملات یا عملیات مالی که به هر ترتیب مشخص شود صوری یا ظاهری بوده و مالک شخص دیگری است.

۴ - معاملات یا عملیات مالی بیش از سقف مقرر در آیین‌نامه اجرائی این قانون هر چند مراجعان قبل یا حین معامله یا عملیات مزبور از انجام آن انصراف داده یا بعد از انجام آن بدون دلیل منطقی نسبت به فسخ قرارداد اقدام نمایند.

ماده ۲ - پولشویی عبارت است از:

الف - تحصیل، تملک، نگهداری یا استفاده از عواید حاصل از ارتکاب جرائم با علم به منشأ مجرمانه آن.

ب - تبدیل، مبادله یا انتقال عوایدی به منظور پنهان یا کتمان کردن منشأ مجرمانه آن با علم به اینکه به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم از ارتکاب جرم به دست آمده یا کمک به مرتکب جرم منشأ به‌نحوی که وی مشمول آثار و تبعات قانونی ارتکاب آن جرم نشود.

پ - پنهان یا کتمان کردن منشأ، منبع، محل، نقل و انتقال، جابه‌جایی یا مالکیت عوایدی که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم در نتیجه جرم تحصیل شده باشد.

تبصره ۱ - هرگاه ظن نزدیک به علم به عدم صحت معاملات و تحصیل اموال وجود داشته باشد مانند آن که نوعاً و باتوجه به شرایط امکان تحصیل آن میزان دارایی در یک زمان مشخص وجود نداشته باشد مسؤولیت اثبات صحت آن‌ها بر عهده متصرف است. منظور از علم در این تبصره و تبصره (۳) همان است که در قانون مجازات اسلامی برای علم قاضی تعریف شده است.

تبصره ۲ - داراشدن اموال موضوع این قانون منوط به ارائه اسناد مثبت می‌باشد. علاوه بر این چنانچه ارزش اموال مزبور بیش از ده میلیارد (۱۰.۰۰۰.۰۰۰.۰۰۰) ریال برای سال پایه و معادل افزایش یافته آن بر اساس نرخ تورم برای سالهای بعد باشد وجود سابقه از آن در سامانه‌های مربوطه مطابق قوانین و مقررات لازم است. عدم تقدیم اسناد مثبتی که قابل راستی‌آزمایی باشد به حکم دادگاه مستوجب جزای نقدی به میزان یک‌چهارم ارزش آن اموال خواهد بود، در این صورت اصل مال موضوع قانون تا زمان رسیدگی قضائی توقیف می‌شود. چنانچه پس از رسیدگی اثبات شود دارا شدن مشروع بوده از مال رفع توقیف و در غیراین صورت ضبط می‌شود.

تبصره ۳ - چنانچه ظن نزدیک به علم بر تحصیل مال از طریق نامشروع وجود داشته باشد در حکم مال نامشروع محسوب و مرتکب در صورتی که مشمول مجازات شدیدتری نباشد به حبس درجه شش محکوم می‌شود. در هر صورت مال مزبور ضبط خواهد شد مگر اینکه تحصیل مشروع آن اثبات شود.

ماده ۳ - عواید حاصل از جرم به معنای هر نوع مال یا امتیازی است که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم از ارتکاب جرائم، اعم از جرائم منشأ و پولشویی، به‌دست‌آمده باشد.

تبصره ۱ - جرم منشأ موضوع این ماده اعم است از اینکه در داخل یا در خارج از کشور واقع شده باشد مشروط بر اینکه جرم واقع شده در خارج از کشور جمهوری اسلامی ایران نیز مطابق قانون جرم باشد.

تبصره ۲ - کلیه آلات و ادواتی که در فرآیند جرم پولشویی وسیله ارتکاب جرم بوده یا در اثر جرم تحصیل شده یا حین ارتکاب، استعمال و یا برای استعمال اختصاص یافته و در هر مرحله از مراحل تعقیب و رسیدگی به دست آید در صورت احراز اطلاع مالک از قصد مجرمانه مرتکب توقیف می‌شود. این ابزار و اموال از لحاظ شیوه نگهداری و سایر امور تابع مقررات ماده (۱۴۷) قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲/۱۲/۴ خواهد بود.

ماده ۴ - به‌منظور هماهنگی برای پیشگیری و مقابله با جرائم پولشویی و تأمین مالی تروریسم، شورای عالی مقابله و پیشگیری از جرائم پولشویی و تأمین مالی تروریسم که در این قانون به اختصار شورا نامیده می‌شود، به ریاست وزیر امور اقتصادی و دارایی و با

عضویت وزرای صنعت، معدن و تجارت، اطلاعات، کشور، دادگستری و امور خارجه، نماینده رئیس قوه قضائیه، دادستان کل کشور یا نماینده وی، رئیس سازمان بازرسی کل کشور یا نماینده وی، رئیس سازمان اطلاعات سپاه، رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و سه نفر از نمایندگان مجلس شورای اسلامی به عنوان ناظر به پیشنهاد کمیسیون های اقتصادی، شوراها و امور داخلی کشور و قضائی و حقوقی و تصویب مجلس با وظایف ذیل تشکیل می شود:

۱ - تعیین راهبردها و برنامه ریزی در جهت اجرای قانون.

۲ - تهیه و پیشنهاد آیین نامه های لازم در خصوص اجرای قانون برای تصویب به هیئت وزیران.

۳ - هماهنگ کردن دستگاه های زیرمجموعه دولت در امر جمع آوری، پردازش و تحلیل اخبار، اسناد، مدارک، اطلاعات و گزارش هایاصله، تهیه سامانه های هوشمند و شناسایی معاملات مشکوک و گزارش به مراجع ذی ربط جهت انجام اقدامات لازم.

تبصره ۱ - دبیرخانه شورا در وزارت امور اقتصادی و دارایی خواهد بود.

تبصره ۲ - ساختار و تشکیلات اجرائی شورا متناسب با وظایف قانونی آن با پیشنهاد شورا به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.

تبصره ۳ - کلیه آیین نامه های اجرائی شورای فوق الذکر پس از تصویب هیئت وزیران برای تمامی اشخاص حقیقی و حقوقی ذی ربط، با رعایت ماده (۱۴) این قانون لازم الاجرا خواهد بود. متخلف از این امر به تشخیص مراجع اداری و قضائی حسب مورد به دو تا پنج سال انفصال از خدمت مربوط یا محرومیت از همان شغل محکوم خواهد شد.

ماده ۵ - کلیه صاحبان مشاغل غیرمالی و مؤسسات غیرانتفاعی و همچنین اشخاص حقیقی و حقوقی از جمله بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، بانک ها، مؤسسات مالی و اعتباری، بیمه ها، بیمه مرکزی، صندوق های قرض الحسنه، بنیادها و مؤسسات خیریه، شهرداری ها، صندوق های بازنشستگی، نهادهای عمومی غیردولتی، تعاونی های اعتباری، صرافی ها، بازار سرمایه (بورسهای اوراق بهادار) و سایر بورسها، شرکت های کارگزاری، صندوق ها و شرکت های سرمایه گذاری و همچنین مؤسساتی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر نام می باشد از قبیل شرکت ملی نفت ایران، سازمان گسترش و نوسازی ایران و غیر آنها، مکلفاند آیین نامه های اجرائی هیئت وزیران در ارتباط با این قانون و قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم را اجراء کنند.

ماده ۶ - کلیه اشخاص موضوع ماده (۵) این قانون، از جمله گمرک جمهوری اسلامی ایران، سازمان امور مالیاتی کشور، سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، دفاتر اسناد رسمی، وکلای دادگستری، حسابرسان، حسابداران، کارشناسان رسمی دادگستری و بازرسان قانونی مکلفاند اطلاعات مورد نیاز در اجرای این قانون را طبق مصوبات هیئت وزیران حسب درخواست شورا یا مرکز اطلاعات مالی به آنها ارائه نمایند.

ماده ۷ - اشخاص، نهادها و دستگاه های مشمول این قانون (موضوع مواد ۵ و ۶) بر حسب نوع فعالیت و ساختار سازمانی خود مکلف به رعایت موارد زیر هستند:

الف - احراز هویت و شناسایی مراجعان، مالکان واقعی و در صورت اقدام توسط نماینده یا وکیل، احراز سمت و هویت نماینده، وکیل و اصیل.

تبصره - مقررات این بند نافی ضرورت احراز هویت به موجب قوانین و مقررات دیگر نیست.

ب - ارائه اطلاعات، گزارش ها، اسناد و مدارک لازم به مرکز اطلاعات مالی در چهارچوب قانون و آیین نامه مصوب هیئت وزیران.

پ - ارائه گزارش معاملات یا عملیات یا شروع به عملیات بیش از میزان مصوب شورا یا معاملات و عملیات مشکوک بانکی، ثبتی، سرمایه گذاری، صرافی، کارگزاری و مانند آنها به مرکز اطلاعات مالی.

تبصره - معاملات و عملیات مشکوک شامل هر نوع معامله، دریافت یا پرداخت مال اعم از فیزیکی یا الکترونیکی یا شروع به آنها است که بر اساس اوضاع و احوالی مانند ارزش، موضوع یا طرفین آن برای انسان به طور متعارف ظن وقوع جرم را ایجاد کند؛ نظیر:

۱ - معاملات و عملیات مالی مربوط به ارباب رجوع که به نحو فاحش بیش از سطح فعالیت مورد انتظار وی باشد.

۲ - کشف جعل، اظهار کذب یا گزارش خلاف واقع از سوی مراجعان قبل یا بعد از آنکه معامله یا عملیات مالی صورت گیرد و نیز در زمان اخذ خدمات پایه.

۳ - معاملات یا عملیات مالی که به هر ترتیب مشخص شود صوری یا ظاهری بوده و مالک شخص دیگری است.

۴ - معاملات یا عملیات مالی که اقامتگاه قانونی هریک از طرفین در مناطق پرخطر (از نظر پولشویی) واقع شده است. فهرست این مناطق توسط شورا مشخص می‌شود.

۵ - معاملات یا عملیات مالی بیش از سقف مقرر در آیین‌نامه اجرائی. هرچند مراجعان، قبل یا حین معامله یا عملیات مزبور از انجام آن انصراف داده یا بعد از انجام آن بدون دلیل منطقی نسبت به فسخ قرارداد اقدام نمایند.

ت - نگهداری سوابق مربوط به شناسایی ارباب‌رجوع، مالک، سوابق حساب‌ها، عملیات و معاملات داخلی و خارجی حداقل به مدت پنج سال پس از پایان رابطه کاری یا انجام معامله موردی است که شیوه آن به‌موجب آیین‌نامه اجرائی این قانون تعیین می‌شود.

تبصره - این بند ناقض سایر قوانین که نگهداری اسناد را بیش از مدت یادشده الزامی نموده نخواهد بود.

ث - تدوین معیارهای کنترل داخلی و آموزش مدیران و کارکنان به‌منظور رعایت مفاد این قانون و آیین‌نامه‌های اجرائی آن.

تبصره - هر یک از مدیران و کارکنان دستگاه‌های اجرائی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶/۷/۸ عالمأ و عامداً و به قصد تسهیل جرائم موضوع این قانون از انجام تکالیف مقرر در هر یک از بندهای فوق به استثنای بند «ث» خودداری نماید علاوه بر انفصال موقت درجه شش به جزای نقدی درجه شش محکوم می‌شود. در صورتی که عدم انجام تکالیف مقرر ناشی از تقصیر باشد مرتکب به انفصال موقت درجه هفت محکوم خواهد شد. مدیران و کارکنان سایر دستگاه‌های حاکمیتی و بخشهای غیردولتی در صورت عدم انجام تکالیف مقرر در این ماده به استثنای بند «ث»، به جزای نقدی درجه شش محکوم می‌گردند.

ماده ۷ مکرر - به‌منظور اجرای این قانون و قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم، سیاست‌ها و تصمیمات شورا، «مرکز اطلاعات مالی» با ساختار و ترکیب مندرج در تبصره (۲) این ماده زیر نظر شورا با وظایف و اختیارات زیر در وزارت امور اقتصادی و دارایی تشکیل می‌شود:

الف - دریافت، گردآوری، نگهداری، تجزیه و تحلیل و ارزیابی اطلاعات و بررسی معاملات و عملیات مشکوک به پولشویی و تأمین مالی تروریسم، ردیابی جریان وجوه و انتقال اموال با رعایت ضوابط قانونی و گزارش معاملات و عملیات مشکوک به پولشویی و تأمین مالی تروریسم.

ب - وزارت اطلاعات، نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، گمرک جمهوری اسلامی ایران، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، بانک‌ها، سازمان ثبت احوال کشور، بیمه مرکزی ایران، سازمان امور مالیاتی کشور، سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، سازمان حسابرسی، سازمان بورس و اوراق بهادار، ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز، ستاد مبارزه با مواد مخدر و سازمان تعزیرات حکومتی، موظفانند پاسخ استعلامات مرکز در مورد اطلاعات تکمیلی مرتبط با معاملات و تراکنش‌های مالی مشکوک به پولشویی را به‌صورت برخط امن به این مرکز ارسال نمایند. همچنین، اطلاعات موضوع این ماده با لحاظ مفاد ماده (۱۱۷) قانون برنامه پنجساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۹۵/۱۲/۱۴ در اختیار قوه قضائیه قرار می‌گیرد.

تبصره - واگذاری اطلاعات امنیتی طبقه‌بندی‌شده بعد از طی مراحل رسیدگی اطلاعاتی ارائه خواهد شد.

پ - بررسی و ارزیابی نحوه تحصیل و مشروعیت دارایی‌ها و عملیات مشکوک اشخاص در گزارش‌های واصله و ارسال آن‌ها به مراجع ذی‌صلاح قضائی برای رسیدگی در مواردی که به احتمال قوی صحت دارد و یا محتمل بودن آن از اهمیت برخوردار است.

ت - جلوگیری از نقل و انتقال وجوه یا اموال مشکوک به پولشویی و تأمین مالی تروریسم و اطلاع به مرجع صالح قضائی جهت رسیدگی مطابق حکم تبصره (۱) این ماده.

ث - ارائه مشاوره به اشخاص مشمول برای مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم در قالب ابلاغ اصول راهنما.

ج - تدوین آیین‌نامه‌های مربوط به روشها و مصادیق گزارش معاملات مالی مشکوک و اعمال موضوع این قانون و قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم جهت تصویب در حیات وزیران و سپس ارجاع به مراجع ذی‌ربط.

چ - تهیه برنامه‌های آموزشی در زمینه آثار زیان‌بار پولشویی و تأمین مالی تروریسم، شیوه‌های متداول در انجام جرائم مذکور و ابزارهای مؤثر پیشگیری از آن، از طریق شورای عالی پیشگیری از وقوع جرم.

ح - همکاری با اشخاص، سازمان‌ها و نهادها یا دستگاه‌های دولتی و سازم آن‌های مردم‌نهاد که در زمینه مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم فعالیت می‌کنند.

خ - تهیه و ارسال منظم گزارش‌هایی درباره اقدامات انجام‌شده و ارائه پیشنهادهای مربوط به شورا و شورای عالی پیشگیری از وقوع جرم.

د - همکاری و تبادل اطلاعات با مراکز مشابه در سایر کشورها، سازمان‌ها، مجامع منطقه‌ای، بین‌الدولی و بین‌المللی ذی‌ربط مطابق قوانین و مقررات.

ضوابط و نحوه همکاری و تبادل اطلاعات و همچنین چگونگی انتخاب طرف‌های تبادل به‌موجب آیین‌نامه‌ای است که توسط شورا تهیه‌شده و به تصویب شورای عالی امنیت ملی می‌رسد.

ذ - انجام سایر وظایف محوله از سوی شورا در چهارچوب مقررات این قانون.

تبصره ۱ - توقیف و جلوگیری از نقل و انتقال وجوه یا اموال مشکوک به جرائم پولشویی و تأمین مالی تروریسم و یا انجام هرگونه تحقیقات منوط به اخذ مجوز از مراجع قضائی ذی‌صلاح است؛ مگر در موارد فوری که به مقام قضائی دسترسی نیست که در این صورت مرکز اطلاعات مالی می‌تواند دستور توقیف و جلوگیری از انتقال وجوه و اموال مشکوک را حداکثر تا بیست و چهار ساعت صادر و بلافاصله پس از حصول دسترسی، مراتب را به مقام قضائی گزارش و مطابق دستور وی عمل کند. چنانچه بعد از بیست و چهار ساعت مجوز مراجع قضائی صادر نشود، رفع توقیف می‌شود.

تبصره ۲ - مرکز اطلاعات مالی یک مؤسسه دولتی تابع وزارت امور اقتصادی و دارایی است. این مرکز متشکل از رئیس و به تعداد لازم معاون و گروه‌های کارشناسی از قبیل کارگروه حقوقی قضائی، پیگیری و نظارت، تحلیل و بررسی اطلاعات مالی می‌باشد. رئیس مرکز از میان افراد دارای حداقل ده سال سابقه مدیریتی یا قضائی مرتبط و با شرایط زیر با رأی حداقل دوسوم اعضای شورا و با حکم رئیس شورا منصوب می‌شود. دوره ریاست چهار سال و تجدید آن برای یک‌بار مجاز است. تشکیلات این مرکز در چهارچوب این قانون بر اساس آیین‌نامه‌ای است که توسط شورا تدوین می‌شود و به تصویب حیات وزیران می‌رسد. علاوه بر رعایت قوانین و مقررات عمومی، رئیس و کارکنان مرکز باید دارای این شرایط باشند:

۱ - وثاقت و حسن شهرت

۲ - توانایی انجام وظایف

۳ - نداشتن هرگونه سابقه محکومیت کیفری

۴ - سلامت مالی، اخلاقی و امنیتی

۵ - تعهد به اسلام، انقلاب، نظام اسلامی و قانون اساسی و التزام اعتقادی و عملی به ولایت فقیه

شرایط مقرر در بندهای (۱)، (۴) و (۵) از وزارت اطلاعات و سازمان اطلاعات سپاه استعلام می‌شود و صرفاً پس از احراز کلیه شرایط مذکور و همچنین پس از دریافت موافقت این دو نهاد در خصوص بندهای مورد اشاره، رئیس مرکز مطابق مقررات فوق و سایر کارکنان مرکز، توسط رئیس مرکز تعیین می‌شوند. کلیه دستگاه‌های اجرائی از قوای سه‌گانه و نیروهای نظامی و انتظامی مکلف‌اند در صورت درخواست مرکز اطلاعات مالی و با تصویب شورا نسبت به تأمین کارکنان بخش‌های مرکز که از افراد مجرب و با سابقه آن نهاد انتخاب می‌شوند همکاری لازم را داشته باشند. همکاری نیروهای نظامی و انتظامی بر اساس ضوابط مربوطه فرماندهی کل قوا است.

تبصره ۳ - علاوه بر ضابطین عام، وزارت اطلاعات و سازمان اطلاعات سپاه در جرائم این قانون و قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم ضابط دادگستری می‌باشند.

تبصره ۴ - نحوه و سطح دسترسی به اطلاعات مالی و اداری مربوط به جرائم پولشویی و تأمین مالی تروریسم و همچنین تعریف برخط امن به موجب دستورالعملی است که توسط شورا تهیه می‌شود و به تصویب شورای عالی امنیت ملی می‌رسد.

ماده ۸ - اطلاعات و اسناد گردآوری‌شده در اجرای این قانون، صرفاً در جهت کشف و رسیدگی به جرائم استفاده می‌شود. افشای اطلاعات و اسناد یا استفاده از آن‌ها به نفع خود یا دیگری به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم توسط مأموران دولتی یا سایر اشخاص مقرر در این قانون ممنوع بوده و متخلف به مجازات حبس تعزیری درجه پنج محکوم خواهد شد.

ماده ۹- اصل مال و درآمد و عواید حاصل از ارتکاب جرم منشأ و جرم پولشویی (و اگر موجود نباشد مثل یا قیمت آن) مرتکبین جرم پولشویی صادره می‌شود و همچنین چنانچه جمع اموال، درآمد و عواید مذکور تا ده میلیارد (۱۰.۰۰۰.۰۰۰.۰۰۰) ریال باشد به حبس تعزیری درجه پنج و ارقام بیشتر از آن به حبس تعزیری درجه چهار در هر دو مورد علاوه بر مجازات قبل به جزای نقدی معادل وجوه یا ارزش مالی که مورد پولشویی واقع گردیده محکوم می‌شوند.

تبصره ۱- چنانچه عواید حاصل از جرم به اموال دیگری تبدیل یا تغییر یافته باشد همان اموال و در صورت انتقال به ثالث با حسن نیت، معادل آن از اموال مرتکب ضبط می‌شود.

تبصره ۲- صدور و اجرای حکم ضبط دارایی و منافع حاصل از آن در صورتی است که متهم به لحاظ جرم منشأ، مشمول این حکم قرار نگرفته باشد.

تبصره ۳- مرتکبین جرم منشأ در صورت ارتکاب جرم پولشویی علاوه بر مجازات‌های مقرر مربوط به جرم منشأ، به مجازات‌های پیش‌بینی شده در این قانون نیز محکوم خواهند شد. مرتکبین جرم پولشویی در صورت عدم ارتکاب جرم منشأ صرفاً به مجازات مقرر در این ماده محکوم می‌شوند.

تبصره ۴- در صورتی که جرم پولشویی به صورت سازمان‌یافته ارتکاب یابد، موجب تشدید در مجازات به میزان یک درجه خواهد بود.

تبصره ۵- در صورتی که اشخاص حقوقی مرتکب جرم پولشویی شوند علاوه بر مجازات‌های مقرر در ماده (۲۰) قانون مجازات اسلامی به جزای نقدی معادل دو تا چهار برابر وجوه یا ارزش مالی که مورد پولشویی واقع گردیده محکوم می‌شوند.

تبصره ۶- چنانچه این اموال متعلق به غیر باشد و در دادگاه صالحه مشخص شود که بدون اطلاع مالک استفاده شده یا اینکه مالک رضایت نداشته و این امر را به مراجع قانونی اعلام نموده یا اینکه امکان اعلام نداشته است به مالک آن مسترد می‌شود.

ماده ۱۰- کلیه اموری که در اجرای این قانون نیاز به اقدام یا مجوز قضایی دارد باید طبق مقررات انجام پذیرد. قوه قضائیه موظف است طبق مقررات همکاری نماید.

ماده ۱۱- شعبی از دادگاههای عمومی در تهران و در صورت نیاز در مراکز استان‌ها به امر رسیدگی به جرم پولشویی و جرائم مرتبط اختصاص می‌یابد. تخصصی بودن شعبه مانع رسیدگی به سایر جرائم نمی‌باشد.

تبصره - در مواردی که مرتکب جرم پولشویی از مقامات موضوع مواد (۳۰۷) و (۳۰۸) قانون آیین دادرسی کیفری و مرتکب جرم منشأ، شخصی غیر از مقامات مذکور باشد، به جرم پولشویی حسب‌مورد در دادگاههای کیفری تهران یا مرکز استان رسیدگی می‌شود.

ماده ۱۲- در مواردی که بین دولت جمهوری اسلامی ایران و سایر کشورها قانون معاضدت قضایی و اطلاعاتی در امر مبارزه با پولشویی تصویب شده باشد، همکاری طبق شرایط مندرج در توافقنامه صورت خواهد پذیرفت.

ماده ۱۳- مجازات شروع به جرم، معاونت و شرکت در جرائم موضوع این قانون و مقررات راجع به تشدید و تخفیف مجازات، حسب مورد تابع قانون مجازات اسلامی است.

ماده ۱۴- آیین‌نامه اجرائی این قانون ظرف مدت سه‌ماه از تاریخ لازم‌الاجراء شدن این قانون توسط شورا تهیه می‌شود و پس از تأیید توسط رئیس قوه قضائیه به تصویب حیات وزیران می‌رسد.

قانون مبارزه با تامین مالی تروریسم (با آخرین اصلاحات و الحاقات)

ماده ۱- تهیه یا جمع‌آوری وجوه یا اموال به هر طریق چه دارای منشأ قانونی باشد یا نباشد و یا مصرف تمام یا بخشی از منابع مالی حاصله از قبیل قاچاق ارز، جلب کمکهای مالی و پولی، اعانه، انتقال پول، خرید و فروش اوراق مالی و اعتباری، افتتاح مستقیم یا غیرمستقیم حساب یا تأمین اعتبار یا انجام هرگونه فعالیت اقتصادی اشخاص توسط خود یا دیگری برای انجام اعمال زیر یا جهت ارائه به افراد تروریست یا سازمان‌های تروریستی، تأمین مالی تروریسم است و جرم محسوب میشود. علاوه بر گروه‌های تروریستی و افراد تروریست، تشخیص تروریستی بودن اعمال مندرج در بندهای ذیل بر عهده شورای عالی امنیت ملی است:

الف - ارتکاب یا تهدید به ارتکاب هرگونه اقدام خشونت آمیز از قبیل قتل، سوءقصد، اقدام خشونت آمیز منجر به آسیب جسمانی شدید که دیه آن بیش از یک سوم دیه کامل باشد، توقیف غیرقانونی و گروگانگیری اشخاص و یا اقدام خشونت آمیز آگاهانه علیه مردم یا به مخاطره انداختن جان یا آزادی آن‌ها به قصد تأثیرگذاری بر خطمشی، تصمیمات و اقدامات دولت جمهوری اسلامی ایران، سایر کشورها و یا سازمان‌های بین‌المللی؛

ب - ارتکاب اعمال زیر با مقاصد مذکور در بند (الف).

۱. خرابکاری در اموال و تأسیسات عمومی دولتی و غیردولتی؛
 ۲. ایراد خسارت شدید به محیط زیست از قبیل مسموم کردن آبها و آتش زدن جنگلها؛
 ۳. تولید، تملک، اکتساب، انتقال، حمل، نگهداری، توسعه یا انباشت غیرقانونی، سرقت، تحصیل متقلبانه و قاچاق سموم، عناصر و مواد هسته‌ای، شیمیایی، میکروبی و زیست‌شناسی (بیولوژیک)؛
 ۴. تولید، تهیه، خرید و فروش و استفاده غیرقانونی و قاچاق مواد منفجره، اسلحه و مهمات.
- پ - ارتکاب اعمال زیر صرف نظر از انگیزه مرتکب و نتیجه حاصله:
۱. اعمال خطرناک علیه ایمنی هواپیما یا هوانوردی؛
 ۲. تصرف هواپیمای در حال پرواز و اعمال کنترل غیرقانونی بر آن؛
 ۳. ارتکاب خشونت علیه مسافر یا مسافران و خدمه هواپیما یا اعمال خطرناک علیه اموال موجود در هواپیمای در حال پرواز؛
 ۴. تولید، تملک، اکتساب، انتقال، حمل، نگهداری، توسعه یا انباشت، غنی‌سازی و انفجار غیرقانونی، سرقت، تحصیل متقلبانه و قاچاق عناصر و یا مواد هسته‌ای به میزان غیرقابل توجیه برای اهداف درمانی، علمی و صلح آمیز؛
 ۵. تولید، تملک، اکتساب، انتقال، سرقت، تحصیل متقلبانه، قاچاق، حمل، نگهداری، توسعه یا انباشت و استفاده یا تهدید به استفاده از سلاحهای هسته‌ای، شیمیایی، میکروبی و زیست‌شناسی (بیولوژیک)؛
 ۶. دزدی دریایی، تصرف غیرقانونی کشتی و یا اعمال کنترل غیرقانونی بر آن و یا به خطر انداختن ایمنی کشتیرانی از طریق ارائه آگاهانه اطلاعات نادرست یا تخریب و وارد کردن آسیب شدید به کشتی، محموله و خدمه یا مسافران آن؛
 ۷. تصرف یا کنترل غیرقانونی سکوها یا تأسیسات مستقر در مناطق دریایی، ارتکاب اعمال خشونت بار علیه افراد حاضر در آن‌ها و هرگونه اقدام برای تخریب یا صدمه به این سکوها یا تأسیسات به قصد ایجاد خطر برای ایمنی این مناطق؛
 ۸. بمب‌گذاری در اماکن عمومی، تأسیسات دولتی، شبکه حمل و نقل عمومی یا تأسیسات زیرساختی.
- ت - ارتکاب جرائمی که به موجب قوانین داخلی یا کنوانسیون‌های بین‌المللی جرم تروریستی شناخته شده؛ در صورت الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به آن‌ها.

تبصره ۱ - هر شخصی که وجوه یا اموالی را با اهداف مذکور در صدر این ماده تهیه یا جمع‌آوری نماید و قبل از مصرف یا استفاده یا ارائه به افراد یا سازمان‌های تروریستی به واسطه عامل خارج از اراده وی قصدش معلق بماند، نیز تأمین‌کننده مالی تروریسم محسوب میشود.

تبصره ۲ - هرگاه شخصی قصد ارتکاب جرم موضوع این ماده را داشته باشد و شروع به اجرای آن نماید لیکن به واسطه عامل خارج از اراده وی قصدش معلق بماند، مشمول ماده (۱۲۲) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱ میشود.

تبصره ۳ - برای تعقیب تأمین‌کننده مالی اقدامات تروریستی علیه افراد حقیقی و حقوقی صرفنظر از محل ارتکاب جرم، تابعیت و محل اقامت مجرم مفاد این قانون اجراء خواهد شد. در مواردی که بین دولت جمهوری اسلامی ایران و سایر کشورها توافقنامه معاضدت قضائی

و یا هر توافقنامه دیگری در زمینه مبارزه با تأمین مالی تروریسم با رعایت اصل هفتاد و هفتم (۷۷) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران وجود داشته باشد، همکاری طبق شرایط مندرج در توافقنامه صورت خواهد گرفت. در غیر اینصورت، همکاری‌های قضائی و سایر امور مربوط به مبارزه با تأمین مالی تروریسم بر اساس عمل متقابل صورت می‌گیرد.

تبصره ۴ - تعیین مصادیق اعمال، افراد، گروهها و سازمان‌های تروریستی موضوع این قانون با لحاظ اصل یکصد و پنجاه و چهارم (۱۵۴) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و با تأکید بر حق افراد، ملت‌ها، گروهها و یا سازمان‌های آزادی‌بخش باهدف مقابله با سلطه و اشغال خارجی و استعمار و نژادپرستی بر عهده شورای عالی امنیت ملی است.

ماده ۲ - تأمین مالی تروریسم در صورتی که در حکم محاربه یا افساد فی الارض تلقی شود، مرتکب به مجازات آن محکوم میشود و در غیر این صورت علاوه بر مصادره وجوه و اموال و در صورت عدم وجود عین اموال معادل ارزش آن به نفع دولت، به مجازات دو تا پنج سال حبس و جزای نقدی معادل دو تا پنج برابر منابع مالی تأمین شده محکوم میشود.

ماده ۳ - کلیه اشخاص مطلع از جرائم موضوع این قانون موظفاند مراتب را در اسرع وقت به مقامات اداری، انتظامی، امنیتی یا قضایی ذی‌صلاح اعلام کنند، در غیر این صورت به مجازات تعزیری درجه هفت محکوم میشوند.

ماده ۴ - در صورت ارتکاب جرائم موضوع این قانون توسط شخص حقوقی، طبق مقررات قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱ اقدام می‌شود.

ماده ۵ - مراجع قضائی و ضابطان دادگستری تحت نظارت و تعلیمات و یا دستور مقام قضائی حسب مورد مکلفاند اقدامات زیر را انجام دهند:

الف - شناسایی، کشف و مسدود کردن وجوه استفاده شده یا تخصیص داده شده برای جرائم تأمین مالی تروریسم و عواید به‌دست‌آمده از آنها؛

ب - شناسایی و توقیف اموال موضوع جرائم مذکور در این قانون و عواید آنها که به‌طور کامل یا جزئی تبدیل به اموال دیگری شده و تغییر وضعیت یافته است؛

پ - توقیف اموال و عواید موضوع جرم که با اموال قانونی امتزاج یافته به نحوی که اموال مزبور به اندازه تخمین زده شده قابل توقیف باشد.

تبصره - اشخاص موضوع این ماده موظفاند حسب دستور مقام قضائی نسبت به مسدود کردن وجوه و توقیف اموال و دارایی‌های افراد، گروهها و سازمان‌های تروریستی و همچنین افراد موضوع قانون مبارزه با پولشویی مصوب ۱۳۸۶/۱۱/۲ با اصلاحات و الحاقات بعدی برابر فهرست اعلامی شورای عالی امنیت ملی اقدام نمایند. در موارد فوری و ضروری که دسترسی به مقام قضائی ممکن نیست باید برابر فهرست مذکور اقدام نموده و مراتب را ظرف مدت بیست و چهار ساعت به مراجع قضائی اعلام کنند.

ماده ۶ - دادگاه مکلف است علاوه بر مجازات‌های مقرر در ماده (۲) این قانون، مرتکب را متناسب با جرم ارتكابی حداکثر به دو مورد از مجازات تکمیلی محرومیت از حقوق اجتماعی مطابق قانون مجازات اسلامی محکوم نماید.

ماده ۷ - سردستگی، سازماندهی یا هدایت دو یا چند شخص در ارتکاب جرائم موضوع این قانون اعم از اینکه عمل آنان مباشرت یا معاونت در جرم باشد و همچنین ارتکاب جرائم مذکور به‌صورت سازمان‌یافته، از علل مشدده مجازات محسوب می‌شود و مرتکب مشمول ماده (۱۳۰) قانون مجازات اسلامی میباشد.

ماده ۸ - هر شخصی که داخل گروه‌های حامی مالی تروریسم باشد و قبل از تعقیب، همکاری مؤثر در شناسایی شرکا یا معاونان، تحصیل ادله یا کشف اموال و اشیای حاصله از جرم یا به کار رفته برای ارتکاب آن نماید، از مجازات معاف می‌شود و چنانچه پس از شروع به تعقیب با مأموران دولتی همکاری مؤثری نماید، از جهات مخففه محسوب و مطابق مقررات مربوط، مجازات وی تخفیف می‌یابد.

تبصره - در صورتی که شخص، مرتکب جرم دیگری شده باشد معافیت یا تخفیف موضوع این ماده مانع از اعمال مجازات نسبت به آن جرم نیست.

ماده ۹ - رسیدگی به جرائم موضوع این قانون در صالحیت دادگاه‌های کیفری یک مرکز استان است.

ماده ۱۰ - جرائم موضوع این قانون، جرم سیاسی محسوب نمیشود.

ماده ۱۱ - در مواردی که به موجب معاهدات بین‌المللی لازم‌الاجراء برای جمهوری اسلامی ایران، رسیدگی به جرائم موضوع این قانون در صالحیت هر یک از کشورهای عضو معاهده باشد و متهم در ایران یافت شود، محاکم ایران طبق این قانون صلاحیت رسیدگی دارند.

ماده ۱۲ - هرگاه جرائم موضوع این قانون در خارج از کشور و علیه جمهوری اسلامی ایران یا سازمان‌های بین‌المللی مستقر در قلمرو جمهوری اسلامی ایران ارتکاب یابد، رسیدگی به آن حسب مورد در صالحیت دادگاه‌های کیفری یک تهران است.

ماده ۱۳ - تمامی اشخاص و نهادها و دستگاه‌های مشمول قانون مبارزه با پولشویی مصوب ۱۳۸۶/۱۱/۲ موظفانند به منظور پیشگیری از تأمین مالی تروریسم اقدامات زیر را انجام دهند:

الف - شناسایی مراجعان هنگام ارائه تمام خدمات و انجام عملیات پولی و مالی از قبیل انجام هرگونه دریافت و پرداخت، حواله وجه، صدور و پرداخت چک، ارائه تسهیلات، صدور انواع کارت دریافت و پرداخت، صدور ضمانتنامه، خرید و فروش ارز و اوراق گواهی سپرده، اوراق مشارکت، قبول ضمانت و تعهد ضامنان به هر شکل از قبیل امضای سفته، برات و اعتبارات اسنادی و خرید و فروش سهام؛

ب - نگهداری مدارک مربوط به سوابق معاملات و عملیات مالی اعم از فعال و غیرفعال و نیز مدارک مربوط به سوابق شناسایی مراجعان، حداقل به مدت پنج سال بعد از پایان عملیات.

ماده ۱۴ - کلیه اشخاص مشمول قانون مبارزه با پولشویی موظفانند گزارش عملیات مشکوک به تأمین مالی تروریسم را به شورای عالی مبارزه با پولشویی موضوع ماده (۴) قانون مذکور ارسال کنند. شورای یادشده موظف است گزارش‌های عملیات مشکوک موضوع این قانون را جهت سیر مراحل قانونی به مراجع ذی ربط ارسال کند.

تبصره ۱ - چنانچه هر یک از اشخاص مذکور، وظایف مندرج در این قانون را انجام ندهد، به مجازات معاون جرم محکوم میشود و در صورتی که در انجام وظایف مرتکب تقصیر از جمله اهمال و سهل‌انگاری شود به یکی از مجازات‌های درجه هفت محکوم میشود. چنانچه مرتکب از اشخاص حقوقی باشد مطابق ماده (۲۰) قانون مجازات اسلامی عمل خواهد شد. همچنین عدم رعایت فهرست اعلامی شورای عالی امنیت ملی مشمول مجازات این تبصره میباشد.

تبصره ۲ - اشخاصی که در راستای اجرای این ماده مبادرت به ارسال گزارش به مراجع ذی ربط میکنند، مشمول مجازات‌های مربوط به افشای اسرار اشخاص نمیشوند.

ماده ۱۵ - چنانچه تأمین مالی تروریسم به عملیات پولشویی منجر شود، مرتکب حسب مورد به مجازات شدیدتر محکوم میشود.

ماده ۱۶ - به دولت جمهوری اسلامی ایران اجازه داده می‌شود در اجرای این قانون مطابق تعهدات بین‌المللی خود در مبادله اطلاعات یا معاضدت قضائی با سایر کشورها، با رعایت اصل هفتاد و هفتم (۷۷) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران همکاری نماید.

ماده ۱۷ - آیین‌نامه اجرائی این قانون ظرف مدت شش ماه پس از ابلاغ این قانون توسط وزیر امور اقتصادی و دارایی، دادگستری و اطلاعات تهیه و پس از تأیید رئیس قوه قضائیه به تصویب حیات وزیران میرسد.

از خوانندگان محترم تقاضا می‌شود جهت دستیابی به متن آیین‌نامه اجرایی قانون مبارزه با پولشویی و نیز آیین‌نامه اجرایی قانون مبارزه با تامین مالی تروریسم به سایت مرکز یا سایر مراجع معتبر مراجعه نمایند.

در ادامه برخی از مواد مهم قوانین و آیین‌نامه‌های اجرایی مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم اشاره شده است:

- تعریف جرم پولشویی (ماده ۲ قانون مبارزه با پولشویی)
- تشکیل شورای عالی مقابله و پیشگیری از جرایم پولشویی و تامین مالی تروریسم (ماده ۴ قانون مبارزه با پولشویی)
- تعریف اشخاص مشمول (ماده ۵ و ۶ قانون مبارزه با پولشویی)
- دستگاه‌های متولی نظارت (بند ۹ ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی مبارزه با پولشویی)
- تعریف معاملات و عملیات مشکوک (بند ۱۲ ماده ۱ و تبصره بند پ ماده ۷ قانون مبارزه با پولشویی)
- مجازات جرم پولشویی (ماده ۹ قانون مبارزه با پولشویی)
- تشکیل واحد مبارزه با پولشویی و وظایف آن (ماده ۳۷ و ۳۸ آیین‌نامه اجرایی مبارزه با پولشویی)
- تعریف جرم تامین مالی تروریسم (ماده ۱ قانون مبارزه با تامین مالی تروریسم)
- مجازات جرم تامین مالی تروریسم (ماده ۲ قانون مبارزه با تامین مالی تروریسم)
- وظایف اشخاص مشمول در قانون مبارزه با تامین مالی تروریسم (ماده ۱۴ قانون مبارزه با تامین مالی تروریسم)
- مجازات عدم انجام وظایف مندرج در قانون (تبصره ۱ ماده ۱۴ قانون مبارزه با تامین مالی تروریسم)

۹- تکالیف قانونی اشخاص مشمول

۹-۱- ماده ۷ قانون مبارزه با پولشویی

بر اساس ماده ۷ قانون مبارزه با پولشویی، اشخاص، نهادها و دستگاه‌های مشمول این قانون (موضوع مواد ۵ و ۶) برحسب نوع فعالیت و ساختار سازمانی خود مکلف به رعایت موارد زیر هستند:

الف - احراز هویت و شناسایی مراجعان، مالکان واقعی و در صورت اقدام توسط نماینده یا وکیل، احراز سمت و هویت نماینده، وکیل و اصیل.

تبصره - مقررات این بند نافی ضرورت احراز هویت به‌موجب قوانین و مقررات دیگر نیست.

ب - ارائه اطلاعات، گزارش‌ها، اسناد و مدارک لازم به مرکز اطلاعات مالی در چهارچوب قانون و آیین‌نامه مصوب هیئت‌وزیران.

پ - ارائه گزارش معاملات یا عملیات یا شروع به عملیات بیش از میزان مصوب شورا یا معاملات و عملیات مشکوک بانکی، ثبتي، سرمایه‌گذاری، صرافی، کارگزاری و مانند آن‌ها به مرکز اطلاعات مالی.

تبصره - معاملات و عملیات مشکوک شامل هر نوع معامله، دریافت یا پرداخت مال اعم از فیزیکی یا الکترونیکی یا شروع به آن‌ها است که بر اساس اوضاع و احوالی مانند ارزش، موضوع یا طرفین آن برای انسان به‌طور متعارف ظن وقوع جرم را ایجاد کند؛ نظیر:

۱ - معاملات و عملیات مالی مربوط به ارباب‌رجوع که به نحو فاحش بیش از سطح فعالیت مورد انتظار وی باشد.
۲ - کشف جعل، اظهار کذب یا گزارش خلاف واقع از سوی مراجعان قبل یا بعد از آنکه معامله یا عملیات مالی صورت گیرد و نیز در زمان اخذ خدمات پایه.

۳ - معاملات یا عملیات مالی که به هر ترتیب مشخص شود صوری یا ظاهری بوده و مالک شخص دیگری است.
۴ - معاملات یا عملیات مالی که اقامتگاه قانونی هریک از طرفین در مناطق پرخطر (از نظر پولشویی) واقع شده است. فهرست این مناطق توسط شورا مشخص می‌شود.

۵ - معاملات یا عملیات مالی بیش از سقف مقرر در آیین‌نامه اجرائی. هرچند مراجعان، قبل یا حین معامله یا عملیات مزبور از انجام آن انصراف داده یا بعد از انجام آن بدون دلیل منطقی نسبت به فسخ قرارداد اقدام نمایند.

ت - نگهداری سوابق مربوط به شناسایی ارباب‌رجوع، مالک، سوابق حساب‌ها، عملیات و معاملات داخلی و خارجی حداقل به مدت پنج سال پس از پایان رابطه کاری یا انجام معامله موردی است که شیوه آن به‌موجب آیین‌نامه اجرائی این قانون تعیین می‌شود.

تبصره - این بند ناقض سایر قوانین که نگهداری اسناد را بیش از مدت یادشده الزامی نموده نخواهد بود.

ث - تدوین معیارهای کنترل داخلی و آموزش مدیران و کارکنان به‌منظور رعایت مفاد این قانون و آیین‌نامه‌های اجرائی آن.

تبصره - هر یک از مدیران و کارکنان دستگاه‌های اجرائی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۸/۷/۱۳۸۶ عالمأ و عامداً و به قصد تسهیل جرائم موضوع این قانون از انجام تکالیف مقرر در هر یک از بندهای فوق به استثنای بند «ث» خودداری نماید علاوه بر انفصال موقت درجه شش به جزای نقدی درجه شش محکوم می‌شود.

در صورتی که عدم انجام تکالیف مقرر ناشی از تقصیر باشد مرتکب به انفصال موقت درجه هفت محکوم خواهد شد. مدیران و کارکنان سایر دستگاه‌های حاکمیتی و بخش‌های غیردولتی در صورت عدم انجام تکالیف مقرر در این ماده به استثنای بند «ث»، به جزای نقدی درجه شش محکوم می‌گردند.

۲-۹- ماده ۳۷ آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۴ الحاقی قانون مبارزه با پولشویی

اشخاص مشمول مکلفاند واحدی را با توجه به نوع فعالیت و ساختار سازمانی خود به‌عنوان مسئول مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم به مرکز معرفی کنند. مسئول واحد مبارزه با پولشویی باید از مدیران ارشد اشخاص مشمول انتخاب شود. مرکز مکلف است بر اساس اهمیت واحد مذکور صلاحیت تخصصی مسئول این واحد را بررسی کند.

تبصره ۱ - اشخاص مشمول مکلفاند متناسب با گستردگی تشکیلات خود، ترتیبات لازم از جمله امکانات، اختیارات، منابع انسانی و بودجه را به‌گونه‌ای فراهم کنند که اطمینان لازم برای اجرای قوانین و مقررات مربوط به مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم حاصل شود.

تبصره ۲ - تشکیل واحد مبارزه با پولشویی در مؤسسات مالی و اعتباری الزامی است. مسئول این واحدها باید مستقیماً زیر نظر مدیرعامل مؤسسه مالی و اعتباری باشند.

تبصره ۳ - اشخاص مشمول مکلفاند علاوه بر دریافت تأییدیه صلاحیت تخصصی مسئول واحد از مرکز، با استعلام از مراجع ذی‌ربط، مطابق قوانین مربوط به احراز صلاحیت امنیتی و عمومی آنان نیز اقدام کنند.

تبصره ۴ - در صورت نبود واحد مبارزه با پولشویی در شخص مشمول، وظایف و مسئولیت واحد مبارزه با پولشویی و نیز اجرای همه سیاست‌ها و رویه‌های مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم بر عهده بالاترین مقام اجرایی شخص مشمول است.

تبصره ۵ - وظایف و مسئولیت‌های واحدهای مبارزه با پولشویی نافی مسؤولیت‌های بالاترین مقام اجرایی شخص مشمول در اجرای این آیین‌نامه و قانون نخواهد بود.

تبصره ۶ - دستورالعمل اجرایی این ماده ظرف یک سال توسط مرکز با همکاری دستگاه‌های متولی نظارت تدوین و توسط دستگاه‌های متولی نظارت ابلاغ می‌گردد.

۳-۹- تکالیف واحدهای مبارزه با پولشویی

بر اساس ماده ۳۸ آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۴ الحاقی قانون مبارزه با پولشویی واحدهای مبارزه با پولشویی مکلف به رعایت موارد زیر هستند:

- ۱ - نظارت بر فعالیت ارباب‌رجوع و اشخاص مشمول مربوط به منظور شناسایی معاملات مشکوک.
- ۲ - بررسی، تحقیق، اولویت‌بندی و اعلام نظر در مورد گزارش‌های ارسالی کارکنان دستگاه ذی‌ربط.
- ۳ - ارسال فوری گزارش‌های مذکور در قالب برگه (فرم) و سازوکارهای مشخص شده توسط مرکز بدون اطلاع ارباب‌رجوع.

- ۴ - تهیه نرم‌افزارهای لازم به‌منظور تسهیل در دسترسی سریع به اطلاعات موردنیاز در اجرای قانون و مقررات و نیز شناسایی سامانه‌ای (سیستمی) معاملات مشکوک.
- ۵- طراحی سازوکار لازم جهت اولویت‌بندی، نظارت و واپایش (کنترل) فرایندهای مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم (فرایندهای جمع‌آوری و تحلیل اطلاعات، استخدام نیروها، آموزش و غیره) و ارزیابی و ممیزی میزان اجرای آن در دستگاه مربوط.
- ۶- تأمین اطلاعات تکمیلی مورد نیاز مرکز و سایر مراجع ذی‌صلاح در امر مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم.
- ۷- صدور بخشنامه‌های لازم در خصوص اجرای قانون و مقررات مربوط به مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم برای دستگاه‌های تابع.
- ۸- بازرسی و نظارت از واحدهای تحت امر به‌منظور اطمینان از اجرای کامل قوانین و مقررات مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم.
- ۹ - تهیه آمارها و گزارش‌های مربوط به اقدامات سازمان‌های تابع در خصوص اجرای مقررات مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم و نتایج آن.
- ۱۰ - ارسال پرونده اشخاص مذکور در تبصره (۳) ماده (۴) قانون به مراجع اداری و قضایی و اعلام آن به مرکز.
- ۱۱ - نگهداری سوابق و گزارش‌های مکاتبات مربوط به دستگاه متبوع در خصوص موارد مربوط به پولشویی و تأمین مالی تروریسم.
- ۱۲ - تهیه برنامه سالانه اجرای مقررات مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم در شخص مشمول و واپایش (کنترل) ماهانه میزان اجرای آن.
- ۱۳ - تهیه برنامه‌های آموزشی برحسب نوع فعالیت در خصوص موضوع این قانون.
- ۱۴ - بررسی و انطباق مقررات و رویه‌های داخلی شخص مشمول با مقررات مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم و ارایه بازخوردهای مناسب و اتخاذ اقدامات لازم جهت رفع ایرادهای موجود.
- ۱۵ - انجام سایر وظایف محوله از سوی مرکز در چهارچوب مقررات این قانون.

۱۰- جرم انگاری پولشویی

بعضی از جرایم از لحاظ مالی سودآور بوده و درآمدهای زیادی را نصیب مجرمان می‌نماید. به‌عنوان مثال، جرایمی نظیر قاچاق مواد مخدر، قاچاق اسلحه، قاچاق انسان، ارتشاء، اختلاس و... پول زیادی را عاید مرتکبین این اعمال می‌نماید. باقی ماندن این پول‌ها به‌صورت اولیه ممکن است صاحبان آن را در معرض اتهام ارتکاب جرم قرار داده و تحقیق و پیگیری ماموران و ضابطان قضایی منجر به ردیابی و کشف جرایم منشأ این پول‌ها گردد که این امر نیز منجر به تعقیب، توقیف و مصادره عواید مجرمانه می‌گردد. به همین علت مرتکبین جرایم سودآور برای سرپوش گذاشتن بر جرایم منشأ اموال نامشروع و همچنین به‌منظور مصون نگه‌داشتن این اموال از خطر کشف و مصادره، مبادرت به انجام عملیاتی می‌نمایند که از آن طریق اموال غیرقانونی را به‌صورت قانونی و مشروع جلوه دهند و برای رسیدن به این هدف از شیوه‌های متعددی استفاده می‌نمایند. با این توضیح، در تعریف پولشویی می‌توان گفت: "پولشویی عبارت است از انجام هرگونه عملیاتی به‌منظور قانونی جلوه دادن درآمدهای غیرقانونی."

عملیات قانونی جلوه دادن درآمدهای غیرقانونی یا به عبارت دیگر، پولشویی در صورتی که با موفقیت روبه‌رو شود، آثار منفی فراوانی در زمینه‌های اقتصاد، امنیت، تعادل سیاسی و حتی دستگاه قضایی به‌جای می‌گذارد. بنابراین برای جلوگیری از این عملیات باید راه‌کارهایی را در پیش گرفت. از جمله این راه‌کارها می‌توان به بالا بردن هزینه ارتکاب جرم در مقابل سود ناشی از ارتکاب جرم اشاره نمود. بدیهی است بیشتر مجرمینی که دست به ارتکاب جرایم سودآور می‌زنند مجرمین حساب‌گری هستند که با محاسبه هزینه ارتکاب جرم نظیر خطر کشف جرم، دستگیری، تعقیب و نوع و میزان مجازات از یک سو و محاسبه سود ناشی از ارتکاب جرم از سوی دیگر، یکی از دو راه ارتکاب جرم یا صرف نظر کردن از آن را انتخاب می‌کنند. از سوی دیگر، جرم‌انگاری و تعیین کیفر برای عمل غیرقانونی، هزینه ارتکاب آن عمل را تا حد زیادی افزایش می‌دهد؛ زیرا اگر در برابر یک عمل غیرقانونی، پاسخ غیر کیفری باشد هزینه ارتکاب جرم چندان بالا نیست ولی چنانچه واکنش در برابر آن عمل، کیفری و به‌صورت مجازات باشد هزینه ارتکاب جرم بالاتر می‌رود؛ بنابراین مسئله جرم‌انگاری یک عمل غیرقانونی عامل مهمی برای مقابله با آن محسوب می‌گردد و جرم‌انگاری پول‌شویی نیز از این قاعده مستثنا نمی‌باشد.

بحث جرم‌انگاری پول‌شویی از این زاویه نیز قابل توجه است که عملیات پولشویی سبب منتفع شدن و نتیجه گرفتن مجرمین و سازمان‌های تبه‌کار از جرایم سودآور خویش گشته و باعث ادامه یافتن و تکرار فعالیت مجرمانه می‌گردد. جرم انگاشتن این عمل می‌تواند با محروم نمودن مجرمین از عواید مجرمانه، انگیزه ارتکاب فعالیت‌های تبه‌کارانه را از آنان سلب نمود.

۱۰-۱- جرم چیست؟

جرم منشأ هر رفتاری است که مطابق ماده ۲ قانون مجازات اسلامی جرم محسوب می‌شود. این ماده مقرر می‌دارد: "هر رفتاری اعم از فعل یا ترک فعل که در قانون برای آن مجازات تعیین شده است، جرم محسوب می‌شود."

۱۰-۲- تعریف پولشویی در قانون

مطابق با ماده ۲ قانون اصلاح قانون مبارزه با پولشویی، پولشویی عبارت است از:

"الف- تحصیل، تملک، نگهداری یا استفاده از عواید حاصل از ارتکاب جرائم با علم به منشأ مجرمانه آن.

ب- تبدیل، مبادله یا انتقال عوایدی به منظور پنهان یا کتمان کردن منشأ مجرمانه آن با علم به اینکه به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم از ارتکاب جرم به‌دست‌آمده یا کمک به مرتکب جرم منشأ به نحوی که وی مشمول آثار و تبعات قانونی ارتکاب آن جرم نشود.

پ- پنهان یا کتمان کردن منشأ، منبع، محل، نقل و انتقال، جابه‌جایی یا مالکیت عوایدی که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم در نتیجه جرم تحصیل شده باشد."

۱۰-۳- عناصر تشکیل‌دهنده جرم پولشویی

منظور از جرم، شناختن یک عمل به‌عنوان یکی از جرایم در قانون مجازات اسلامی می‌باشد؛ یکی از خصوصیات قانون این است که جرم را تعریف نموده و ارکان آن را مشخص نماید، به این معنی که باید عمل غیرقانونی و ممنوع شده و ارکان تشکیل‌دهنده آن به‌طور دقیق مشخص گردد؛ هر عملی برای این که جرم شناخته شود نیاز به این دارد که ۳ عنصر در کنار هم قرار گرفته تا جرم را پدید آورند، این سه عنصر به شرح ذیل می‌باشد:

عناصر قانونی: برای این که عملی جرم باشد، مواردی از قانون می‌باید این عمل را ممنوع کرده باشد و به‌عنوان جرم بشناسد. به‌بیان‌دیگر، مادام که قانون‌گذار فعل یا ترک فعلی را جرم نشناسد و کیفری برای آن تعیین نکند، افعال انسان مباح است؛ این عنصر را می‌توان به دو بخش قوانین بین‌المللی و قوانین داخلی تقسیم‌بندی نمود.

عناصر معنوی: برای آن که بتوان جرمی را منتسب به فردی کرده و او را در برابر انجام آن مجازات کرد، علاوه بر عنصر قانونی، می‌باید عمل مزبور از اراده مرتکب ناشی شده باشد؛ برای تحقق جرم پولشویی، نقض اوامر قانونی به‌تنهایی کافی نبوده بلکه عمل مجرمانه باید نتیجه خواست و اراده مجرم باشد؛ به این معنی که مرتکب می‌باید علم داشته باشد اموالی که در حال تبدیل و لایه‌گذاری است ناشی از جرم بوده و عمد (نیت) هم در انجام آن دارد تا بتوان مرتکب را مجرم دانست.

عناصر مادی: برای اینکه رفتاری جرم تلقی شده و قابل مجازات باشد، پیدایش یک عنصر مادی ضرورت دارد؛ به‌بیان‌دیگر، علاوه بر وجود عنصر قانونی و نیت انجام آن جرم، تا زمانیکه این نیت به‌صورت بالفعل انجام نگیرد فرد مرتکب عمل غیرقانونی نشده است. بنابراین از "ارتکاب عمل غیرقانونی" به‌عنوان عنصر مادی یاد می‌کنند.

۱۰-۴ - جرم منشأ

همان‌گونه که در ویژگی‌های جرم پولشویی مطرح شد، ابتدا می‌باید جرم منشأ^{۱۹} یا اولیه‌ای اتفاق بیفتد تا مجرمان پولشویی بتوانند وجوه حاصل از آن جرم را جهت از بین بردن منشأ پول در فرایند پولشویی قرار دهند. لذا پولشویی جرمی فرعی (ثانویه)^{۲۰} است که باهدف گم کردن درآمد حاصل از جرم اصلی انجام می‌شود. اغلب مرتکبان این جرم با پولشویی می‌خواهند درآمد حاصل از جرائم مهمی مانند قاچاق مواد مخدر، اختلاس، رشوه، قاچاق اسلحه و سایر جرائمی که از نتیجه آن‌ها پولی کثیف به دست آورده‌اند را تمیز جلوه دهند. به همین علت پولشویی را جرمی تبعی و فرعی نامیده‌اند که وابسته به جرم منشأ (اصلی) است. البته جرم ثانویه می‌تواند به‌صورت مستقل از جرم منشأ جرم‌انگاری شود.

۱۰-۵ - جرایم منشأ پولشویی

جرایم منشأ پولشویی عبارت‌اند از:

- رشاء و ارتشاء
- اختلاس
- قاچاق کالا و ارز
- قاچاق مواد مخدر
- قاچاق انسان و مهاجران
- قاچاق اسلحه
- فرار مالیاتی
- جعل و کلاهبرداری
- زمین‌خواری
- جرایم رایانه‌ای
- قمار
- سرقت

۱۰-۶ - ویژگی‌های جرم پولشویی

فرآیندی پیچیده و مستمر

پولشویی فرآیندی ساده نیست و مستلزم طی مراحل سخت، پیچیده و مستمر است. فرآیندی که طی آن عمل مجرمانه محقق شده و در مراحل مختلف درآمدهای حاصله به شبکه مالی و رسمی به اشکال گوناگون اعم از واریز نقدی، حواله وجوه، سپرده‌گذاری و خریدهای عمده و کلان وارد می‌گردد. در این صورت سرمایه‌های حاصله مشروع جلوه داده‌شده و به‌اصطلاح شسته می‌شود. سپس برای مخفی کردن منشأ واقعی یا رد مال، با استفاده از روش‌های مختلف از جمله جعل، حساب‌های اجاره‌ای و غیره، درصدد قانونی جلوه دادن مال برمی‌آیند.

جرم ثانویه:

به این معنی است که ابتدا می‌باید جرم منشأ یا اولیه مانند قاچاق مواد مخدر، کلاه برداری، آدم‌ربایی، قمار و ... اتفاق بیفتد تا مجرمان بتوانند وجوه حاصل از آن جرم را جهت از بین بردن منشأ پول در فرایند پولشویی قرار دهند.

^{۱۹} Primary Crime

^{۲۰} Secondary Crime

جرم فراملی:

به این معنی است که جرم پولشویی محدود به جغرافیایی خاص یا مرزهای حاکمیت یک کشور نبوده و می‌تواند با فراتر رفتن از مرزهای یک کشور، به مرتکبین این جرم کمک نماید. مجرمان پولشویی می‌توانند با استفاده از این ویژگی، وجوه حاصل از فروش مواد مخدر و اسلحه، وجوه اشخاص یا اموال دیگر را از یک کشور به کشورهای دیگری منتقل نموده تا بتوانند با استفاده از تعارض قوانین و مقررات در کشورهای مختلف، امکان کشف و مبارزه با آن را به دلیل محدودیت‌های قضایی و انتظامی مشکل‌تر نمایند.

جرم سازمان‌یافته:

به این معنی است که فعالیت‌های غیرقانونی اغلب به وسیله گروهی به هم پیوسته و منسجم از افراد ماهر، متخصص و تحصیل کرده انجام پذیرفته که تقسیم وظایف بین اعضای گروه به هر یک از آنها توانمندی بیشتری در جهت انجام وظایف خود بخشیده و باعث می‌شود در صورت دستگیری یکی از اعضای گروه آسیب زیادی به فرآیند پولشویی وارد نشده و به سرعت فرد دیگری به راحتی جایگزین می‌گردد.

جرم یقه سفیدها^{۲۱}:

پولشویی جرم فرهیختگان یا یقه‌سفیدان است. یقه سفیدها وابسته به تشکیلات و سازمانی بوده و از موقعیت اجتماعی بالایی برخوردار هستند. اغلب جزء طبقه مرفه و نخبگان بوده و از نظر سیاسی و اقتصادی نیز صاحب نفوذند. آنها با استفاده از مهارت و نفوذی که دارند فرآیند شغلی خود را نقض نموده و جرایم مختلفی را بدون این که شناسایی شوند مرتکب می‌شوند. این متخصصین شامل، حسابداران و حسابرسان، حقوقدانان، وکلا و کارمندان بانک می‌باشند.

۷-۱۰- مال حاصل از جرم

هر مالی که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم از جرم منشأ به دست آید از قبیل مالی که از جرائم اقتصادی و جرم تأمین مالی تروریسم حاصل می‌شود. همچنین، مال موضوع جرم یا مالی که برای ارتکاب جرم اختصاص داده شده است در حکم مال به‌دست‌آمده از جرم است.

۸-۱۰- عواید حاصل از جرم پولشویی

عواید حاصل از جرم پولشویی به دو دسته عواید مستقیم و غیرمستقیم طبقه‌بندی می‌شود:
عواید مستقیم: هر نوع مالی که به‌طور مستقیم نتیجه جرم باشد؛ مانند پول حاصل از اختلاس
عواید غیرمستقیم: هر نوع مالی که به‌صورت غیرمستقیم به جرم مربوط می‌شود؛ مانند ملکی که از پول حاصل از اختلاس خریداری شده است.

۱۱- معرفی مرکز اطلاعات مالی

۱۱-۱- مرکز اطلاعات مالی (Financial Intelligence Unit)

یک سازمان متمرکز، ملی و مستقل است که مسئولیت دریافت، تجزیه و تحلیل، استعلام در خصوص تراکنش‌های مالی مشکوک^{۲۲} و تشکیل پرونده‌های فساد مالی و ارجاع آن به مراجع قضایی جهت بررسی بیشتر را برعهده دارد. تراکنش‌های مالی مشکوک^{۲۳} شامل هرگونه عملیات مالی با منشأ مجرمانه و نیز هر آنچه توسط قوانین و مقررات ملی کشورها در جهت مبارزه با پول‌شویی مورد نیاز باشد را شامل می‌شود. کارکنان مرکز اطلاعات مالی معمولاً متشکل از کارشناسان حقوقی، بین‌المللی، اقتصاد، مالی، فناوری اطلاعات و برنامه‌ریزی می‌باشند. نقش مراکز اطلاعات مالی در کشورها بر اساس اختیارات قانونی آنان متفاوت است. در برخی کشورها همچون ایران تنها وظیفه جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات را بر عهده دارند اما در برخی کشورها علاوه بر آن، تحقیقات و بازرسی میدانی و نیز بازجویی از متهمان مشکوک به پولشویی یا تامین مالی تروریسم را انجام می‌دهند.

۱۱-۲- وظایف اصلی مرکز اطلاعات مالی

- جمع‌آوری و متمرکزسازی اطلاعات و گزارشات مالی مشکوک؛
- تجزیه و تحلیل اطلاعات؛
- تبادل اطلاعات با سایر مراکز اطلاعات مالی در کشورهای دیگر؛
- تحقیق و بازرسی میدانی از پرونده‌های مشکوک مالی و در صورت نیاز بازجویی از متهمان؛
- آموزش و آگاه‌سازی جامعه.

بر اساس قواعد همکاری بین‌المللی تنها یک سازمان (مرکز اطلاعات مالی^{۲۴}) در هر کشور وظیفه چنین فعالیتی را دارد و این فرایند به صورت موازی در چند دستگاه نظارتی داخلی انجام نمی‌گیرد. همچنین فقط این سازمان به‌عنوان نقطه تماس بین‌المللی در جهت تبادل اطلاعات و همکاری‌های موردنظر با سایر کشورها معرفی می‌شود.

منظور از دریافت اطلاعات چیست؟

برای تشریح بهتر، این موضوع را می‌توان در ۲ بخش تعریف نمود. بخش اول به این معنی است که FIUها نقطه مرکزی دریافت اطلاعات از مؤسسات مالی و سایر ارگان‌ها و دستگاه‌های مربوط در یک کشور می‌باشند و حتماً باید اطلاعات دریافتی به صورت متمرکز دسته‌بندی و مورد پردازش قرار گیرد. در بخش دوم در بعضی از کشورها FIUها

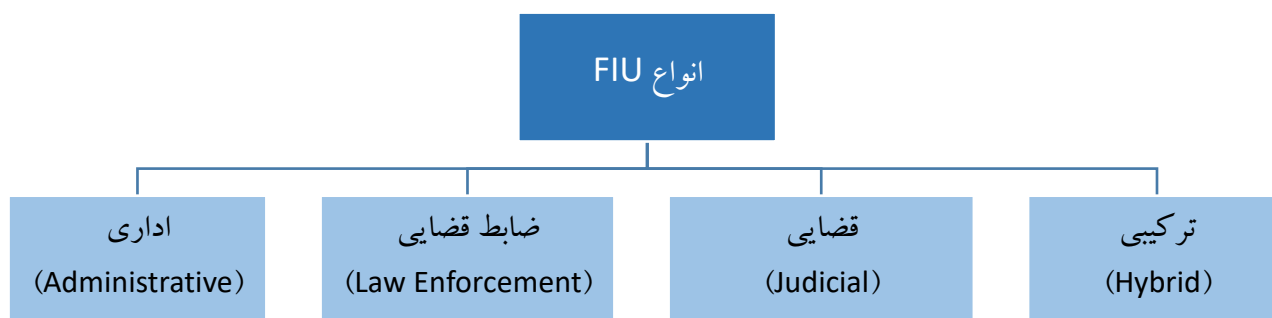
^{۲۲} Suspicious Financial Transactions

^{۲۳} Suspicious Transaction

بر اساس قوانین داخلی امکان تحقیق، بازجویی و کسب اطلاعات مالی مورد نیاز خود را از مؤسسات مالی مختلف دارد.

۱۱-۳- تقسیم‌بندی واحدهای اطلاعات مالی FIU

بر اساس استانداردهای بین‌المللی که از سوی صندوق بین‌المللی پول منتشر شده و به تأیید گروه اقدام مالی و نیز گروه بین‌المللی آگمونت رسیده است، کشورهای مختلف بر اساس قوانین داخلی یکی از ساختارهای زیر را انتخاب می‌کنند که عبارت‌اند از:

شکل شماره ۱- ساختارهای مختلف مراکز اطلاعات مالی

۱) مدل اداری

واحد اطلاعات مالی اداری معمولاً تحت نظر شورایی در یک وزارتخانه یا سازمان دولتی (معمولاً وزارت اقتصاد/ خزانه‌داری یا بانک مرکزی) تشکیل و اداره می‌شوند. اولین نکته در راه‌اندازی واحد اطلاعات مالی اداری، نقش واسطه‌ای میان نهادهای مختلف مالی (اعم از بانک‌ها، بیمه‌ها، بورس و ...) و ضابطین قضایی است. در واقع در مدل اداری وظیفه دریافت و تجزیه و تحلیل تراکنشات مشکوک و تشکیل پرونده بر عهده واحد اطلاعات مالی است و بررسی پرونده‌های مشکوک، بازجویی و نهایتاً صدور رای در خصوص مجرمان بر عهده مرجع قضایی می‌باشد.

واحدهای اطلاعات مالی اداری گاهی اوقات مسئول صدور مقررات و بخشنامه‌های مبارزه با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم هم می‌باشند. همچنین این واحدها مسئولیت نظارت بر تطبیق قوانین مبارزه با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم و مقررات مربوطه در سازمان‌های مختلف را بر عهده دارند. حدود ۷۰٪ کشورهای عضو گروه آگمونت دارای ساختار واحد اطلاعات مالی اداری هستند. استرالیا، بلژیک، بولیوی، بلغارستان، کانادا، کلمبیا، کرواسی، جمهوری چک، فرانسه، جمهوری کره، لیختن‌اشتاین، مالت، موناکو، هلند، پاناما، لهستان، رومانی، روسیه، اسلوانی، اسپانیا، ارمنستان، اوکراین، ایالات‌متحده آمریکا و ونزوئلا از جمله این کشورها هستند.

۲) مدل ضابط قضایی

در برخی از کشورها با تمرکز بر جنبه اجرای قانون، واحد اطلاعات مالی به‌عنوان بخشی از دستگاه قضایی دیده شده است. تحت این شرایط، واحد اطلاعات مالی از لحاظ عملیاتی شبیه به دیگر واحدهای ضابط قضایی مانند پلیس خواهد

بود و از مهارت و منابع اطلاعاتی آن‌ها بهره خواهد برد. همچنین اطلاعات دریافتی توسط واحد اطلاعات مالی راحت‌تر در دسترس ادارات قضایی قرار خواهد گرفت که می‌تواند در بازرسی‌ها از آن‌ها بهره‌برداری نمود. مزیت دیگر این نوع ساختار این است که تبادل اطلاعات از طریق شبکه‌های موجود، که به صورت محرمانه در سطوح ملی و بین‌المللی است، سرعت خواهد یافت. همچنین یک واحد اطلاعات مالی ضابط قضایی بی‌آنکه نیاز به مجوز قانونی پیدا کند می‌تواند در حد خود، قدرت اعمال قانون داشته باشد. از این نوع اختیارات می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱- مسدود کردن معاملات یا حساب‌های بانکی

۲- توقیف دارایی‌ها

۳- مصادره اموال و وجوه مطابق قانون

حدود ۲۵٪ از واحدهای اطلاعات مالی عضو گروه اگمونت از جمله اتریش، استونی، آلمان، مجارستان، ایسلند، ایرلند، اسلواکی، سوئد و انگلستان دارای مدل ضابط قضایی هستند.

۳) مدل قضایی

این نوع واحد اطلاعات مالی در شعبه قضایی کشورها و اغلب تحت صلاحیت دادستان‌ها ایجاد می‌شوند، جایکه دادستان‌های عمومی بخشی از سیستم قضایی هستند و اجازه تحقیقات کیفری را در خصوص پرونده‌های مالی دارند. این سیستم برای کشورهایی که دارای قوانین رازداری بانکی شدید هستند بسیار مناسب بوده و ارتباط مستقیم شبکه بانکی با مراجع قضایی از مزیت‌های این نوع واحد اطلاعات مالی می‌باشد. کشورهای لوکزامبورگ و قبرس جزو این دسته می‌باشند.

۴) مدل ترکیبی یا چندگانه

نوع دیگر واحدهای اطلاعات مالی، ترکیبی یا چندگانه می‌باشد. نوع ترکیبی واحد اطلاعات مالی تلاش می‌کند که مزایای تمام واحدهای دیگر را به دست آورده و در کنار هم قرار دهد. در برخی از کشورها این نوع واحدهای اطلاعات مالی در واقع حاصل ترکیب وظایف کلیه سازمان‌هایی است که در امر مبارزه با پول‌شویی درگیر هستند. باید به این نکته نیز اشاره شود که در واحدهای اطلاعات مالی ترکیبی پرسنلی که از سازمان‌های متفاوت در این نوع واحد کار می‌کنند، اختیارات سازمان منشأ خود را بکار می‌گیرند. تعداد کشورهایی که از این مدل استفاده می‌کنند بسیار محدود بوده و چیزی در حدود ۵٪ از اعضای گروه اگمونت است که می‌توان به دانمارک و نروژ اشاره نمود.

مرکز اطلاعات مالی ایران یک مؤسسه دولتی تابع وزارت امور اقتصادی و دارایی است. این مرکز متشکل از رئیس و به تعداد لازم معاون و گروه‌های کارشناسی از قبیل کارگروه حقوقی قضائی، پیگیری و نظارت، تحلیل و بررسی اطلاعات مالی می‌باشد. رئیس مرکز از میان افراد دارای حداقل ده سال سابقه مدیریتی یا قضائی با رأی حداقل دوسوم اعضای شورای عالی مقابله و پیشگیری از جرایم پولشویی و تأمین مالی تروریسم و با حکم رئیس شورا (وزیر امور اقتصادی و دارایی) منصوب شده و دوره ریاست وی چهار سال بوده و تجدید آن برای یک‌بار مجاز است. از جمله وظایف این مرکز می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- دریافت، گردآوری، نگهداری، تجزیه و تحلیل و ارزیابی اطلاعات و بررسی معاملات و عملیات مشکوک به پولشویی و تأمین مالی تروریسم، ردیابی جریان وجوه و انتقال اموال؛
- بررسی و ارزیابی نحوه تحصیل و مشروعیت دارایی‌ها و عملیات مشکوک اشخاص در گزارش‌های واصله و ارسال آن‌ها به مراجع ذیصلاح قضائی برای رسیدگی؛
- جلوگیری از نقل و انتقال وجوه یا اموال مشکوک به پولشویی و تأمین مالی تروریسم و اطلاع به مرجع صالح قضائی جهت رسیدگی؛
- ارائه مشاوره به اشخاص مشمول برای مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم در قالب ابلاغ اصول راهنما؛
- تدوین آیین‌نامه‌های مربوط به روش‌ها و مصادیق گزارش معاملات مالی مشکوک و اعمال موضوع قانون مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم جهت تصویب در حیات وزیران و سپس ارجاع به مراجع ذی‌ربط؛
- تهیه برنامه‌های آموزشی در زمینه آثار زیان‌بار پولشویی و تأمین مالی تروریسم، شیوه‌های متداول در انجام جرائم مذکور و ابزارهای مؤثر پیشگیری از آن؛
- همکاری با اشخاص، سازمان‌ها و نهادها یا دستگاه‌های دولتی و سازمان آن‌های مردم‌نهاد که در زمینه مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم فعالیت می‌کنند؛
- تهیه و ارسال منظم گزارش‌هایی درباره اقدامات انجام‌شده و ارائه پیشنهادهای مربوط به شورا و شورای عالی پیشگیری از وقوع جرم؛
- همکاری و تبادل اطلاعات با مراکز مشابه در سایر کشورها، سازمان‌ها، مجامع منطقه‌ای، بین‌الدولی و بین‌المللی ذی‌ربط.

همچنین بر اساس قانون مبارزه با پولشویی، وزارت اطلاعات، نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، گمرک جمهوری اسلامی ایران، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، بانک‌ها، سازمان ثبت احوال کشور، بیمه مرکزی ایران، سازمان امور مالیاتی کشور، سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، سازمان حسابرسی، سازمان بورس و اوراق بهادار، ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز، ستاد مبارزه با مواد مخدر و سازمان تعزیرات حکومتی، موظفاند پاسخ استعلامات مرکز در مورد اطلاعات تکمیلی مرتبط با معاملات و تراکنش‌های مالی مشکوک به پولشویی را به‌صورت برخط امن به این مرکز ارسال نمایند.

با استناد به ماده (۴) قانون مبارزه با پولشویی، به منظور هماهنگی برای پیشگیری و مقابله با جرائم پولشویی و تأمین مالی تروریسم، شورای عالی مقابله و پیشگیری از جرائم پولشویی و تأمین مالی تروریسم، به ریاست وزیر امور اقتصادی و دارایی و با عضویت وزرای صنعت، معدن و تجارت، اطلاعات، کشور، دادگستری و امور خارجه، نماینده رئیس قوه قضائیه، دادستان کل کشور یا نماینده وی، رئیس سازمان بازرسی کل کشور یا نماینده وی، رئیس سازمان اطلاعات سپاه، رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و سه نفر از نمایندگان مجلس شورای اسلامی به عنوان ناظر به پیشنهاد کمیسیون‌های اقتصادی، شوراها و امور داخلی کشور و قضائی و حقوقی و تصویب مجلس با وظایف ذیل تشکیل می‌شود:

۱ - تعیین راهبردها و برنامه‌ریزی در جهت اجرای قانون.

۲ - تهیه و پیشنهاد آیین‌نامه‌های لازم در خصوص اجرای قانون برای تصویب به هیئت‌وزیران.

۳ - هماهنگ کردن دستگاه‌های زیرمجموعه دولت در امر جمع‌آوری، پردازش و تحلیل اخبار، اسناد، مدارک، اطلاعات و گزارش‌های واصله، تهیه سامانه‌های هوشمند و شناسایی معاملات مشکوک و گزارش به مراجع ذی‌ربط جهت انجام اقدامات لازم.

همچنین دبیرخانه شورا در وزارت امور اقتصادی و دارایی خواهد بود و ساختار و تشکیلات اجرائی شورا متناسب با وظایف قانونی آن با پیشنهاد شورا به تصویب هیئت‌وزیران خواهد رسید. کلیه آیین‌نامه‌های اجرائی شورای فوق‌الذکر پس از تصویب هیئت‌وزیران برای تمامی اشخاص حقیقی و حقوقی ذی‌ربط، با رعایت ماده (۱۴) این قانون لازم‌الاجرا خواهد بود. متخلف از این امر به تشخیص مراجع اداری و قضائی حسب مورد به دو تا پنج سال انفصال از خدمت مربوط یا محرومیت از همان شغل محکوم خواهد شد.

۱۲- مبانی رویکرد مبتنی بر ریسک

۱۲-۱- تعریف ارزیابی ریسک و رویکرد ریسک محور

شناسایی، ارزیابی و بررسی ریسک‌های پولشویی و تأمین مالی تروریسم، جزء لاینفک یک نظام مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم (شامل تنظیم و اعمال قوانین و مقررات و سایر تدابیر کاهش‌دهنده ریسک‌ها) می‌باشد. این رویکرد به اولویت‌بندی و تخصیص بهینه منابع توسط مراجع ذیربط کمک می‌کند.

ارزیابی ریسک در سطح ملی به‌طور ویژه با الزامات توصیه شماره یک گروه ویژه اقدام مالی و بندهای ۳ الی ۶ نکات تفسیری این توصیه مرتبط است. در تشریح تصمیمات و وظایف کشورها، ذکر این نکته لازم است که بر اساس نکات تفسیری، شناسایی و ارزیابی ریسک در هر کشور باید یک فرآیند مستمر و همیشه در جریان بوده و اهداف عملیاتی زیر را دنبال کند:

- تأمین داده‌های لازم جهت اصلاح سیاست‌های نظام مبارزه با پولشویی و تروریسم کشور
- اولویت‌بندی و تخصیص منابع مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم توسط مراجع ذیربط
- تأمین خوراک لازم برای مؤسسات مالی و مشاغل و حرفه‌های غیرمالی جهت اجرای رویه‌های ارزیابی ریسک در امر مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم

۱۲-۲- مفهوم‌شناسی ارزیابی ریسک

مفهوم ریسک از منظر مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم به شکل زیر تعریف می‌شود:

- **ریسک:** را می‌توان تابعی از سه فاکتور «تهدید»، «آسیب پذیری» و «پیامد» در نظر گرفت. ارزیابی ریسک پولشویی و تأمین مالی تروریسم، محصول یا فرآیندی است مبتنی بر متدولوژی مورد توافق ذینفعان، جهت شناسایی، تحلیل و درک ریسک‌ها و گام اول برای مدیریت آنهاست.

ارزیابی ریسک مستلزم اظهارنظر در خصوص تهدیدها، آسیب‌پذیری‌ها و پیامدهاست که در ادامه تشریح خواهد شد:

- **تهدید:** شخص یا گروهی از اشخاص، وسیله یا فعالیتی است که پتانسیل آسیب‌رسانی به یک منطقه، جامعه، اقتصاد یا ... را دارد. در موضوع پولشویی و تأمین مالی تروریسم، تهدید شامل مجرمان، گروه‌های تروریستی و تسهیل‌کنندگان آن، دارایی‌های آن‌ها و همچنین اقدامات گذشته، حال و آینده آن‌ها در زمینه پولشویی و تأمین مالی تروریسم است. تهدید، چنانچه در بالا نیز گفته شد، یکی از فاکتورهای ریسک بوده و ضرورتاً نقطه آغاز جهت شناسایی ریسک‌های پولشویی و تأمین مالی تروریسم است. از این رو، درک محیط و فضایی که جرائم منشأ در آن تحقق یافته و عواید حاصل از جرم شکل می‌گیرد به‌منظور شناخت ماهیت آن‌ها (و در صورت امکان میزان و حجم آن) در راستای ارزیابی ریسک ضروری است. گاه ارزیابی انواع خاصی از تهدیدها، پیش‌نیاز ارزیابی ریسک پولشویی و تأمین مالی تروریسم هستند.

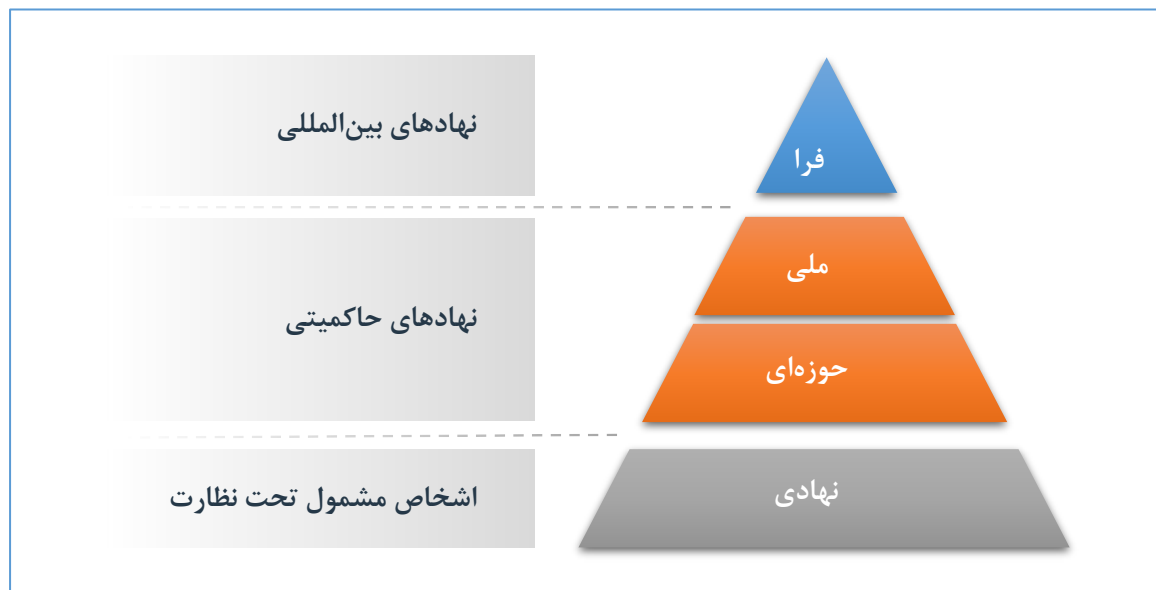
- **آسیب پذیری:** آنچه می‌تواند بوسیله تهدید مورد سوءاستفاده قرار گرفته و یا فعالیت‌های این تهدیدات را تسهیل و یا پشتیبانی نمایند را آسیب‌پذیری می‌نامند. در موضوع پولشویی و تأمین مالی تروریسم، نگاه به آسیب‌پذیری به صورت مستقل از تهدید، به معنای تمرکز بر مواردی نظیر فاکتورهای نشان‌دهنده هرگونه نقطه ضعف در نظام کنترل و مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم یا برخی از ارکان/ خصوصیات یک کشور است. آسیب‌پذیری ممکن است ویژگی‌های مربوط به یک حوزه خاص یا یک محصول مالی یا نوعی از خدمات باشد که منجر به جذابیت آن برای مقاصد پولشویی و تأمین مالی تروریسم شود.

- **پیامد:** اثرات و صدماتی است که پولشویی و یا تأمین مالی تروریسم می‌تواند ایجاد کند و شامل تاثیر فعالیت‌های مجرمانه و تروریستی پنهان بر نظام‌ها و موسسات مالی و یا در نگاه کلی بر اقتصاد و جامعه می‌باشد. پیامدهای پولشویی و تأمین مالی تروریسم می‌تواند ماهیتاً کوتاه‌مدت یا بلندمدت بوده و از منظر گستره، مرتبط با جوامع، توده‌های (گروه‌های) خاص، محیط کسب‌وکار، اهداف ملی یا فراملی و همچنین خوشنامی یا جذابیت حوزه مالی یک کشور باشد. چنانچه در بالا گفته شد ارزیابی ریسک در مقام ایده، مستلزم اظهارنظر و قضاوت در خصوص تهدیدها، آسیب‌پذیری‌ها و پیامدهاست. با توجه به وجود چالش در تعیین و برآورد پیامدها، این موضوع پذیرفته شده است که گنجاندن پیامدها در فرآیند ارزیابی ریسک نباید درگیر رویکردهای تصنعی خاص باشد و کشورها می‌توانند در درجه اول بر روی رسیدن به یک درک جامع از تهدیدها و آسیب‌پذیری‌های خود تمرکز کنند. نکته کلیدی آن است که در ارزیابی ریسک، باید رویکردی اتخاذ شود که به تشخیص گستره انواع ریسک‌ها، جهت اولویت‌بندی توان صرف‌شده برای کاهش آن‌ها بینجامد.

۱۲-۳ - حوزه تأثیر و دامنه شمول ارزیابی ریسک ملی

چنانچه گفته شد هدف از ارزیابی ریسک و اتخاذ رویکرد ریسک‌محور، هماهنگی ارکان مختلف نظام مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم در راستای پوشش بهینه نقص‌ها است و ارزیابی ریسک، صرفاً وظیفه یک سطح یا نوع خاص از اشخاص مشمول نیست. لذا در یک دسته‌بندی کلی می‌توان سطوح ارزیابی ریسک در یک نظام مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم را به شرح زیر دانست که هر یک، هدف، گستره و متولی خاص خود را دارد.

- **سطح فراملی:** ارزیابی ریسک کشورها و مناطق مختلف جهان توسط ذینفعان و نهادهای بین‌المللی
- **سطح ملی:** ارزیابی ریسک حوزه‌های مختلف و ریسک‌های عمومی کشور توسط ستادها/ شوراهای هماهنگ‌کننده بین دستگاهی
- **سطح حوزه‌ای:** ارزیابی ریسک اشخاص مشمول تحت نظارت در هر حوزه توسط دستگاه متولی نظارت مربوطه
- **نهادی:** ارزیابی ریسک مشتریان و نیز کارکنان، ارکان داخلی و فرآیندهای هر شخص مشمول تحت نظارت توسط متولیان مبارزه با پولشویی و مدیران ارشد آن شخص مشمول

شکل شماره ۳- سطوح ارزیابی ریسک

بدیهی است ارزیابی ریسک در سطح نهادی یا همان اشخاص مشمول تحت نظارت، به‌منزله پیاده‌سازی رویکرد ریسک‌محور در تعاملات کاری با مشتریان است و حاکمیت (به جز مواردی نظیر تعیین فهرست مناطق پرخطر و اشخاص تحریمی) در آن نقش مستقیمی ندارد. از سوی دیگر، در ارزیابی ریسک فراملی، متولی ارزیابی و اتخاذ تدابیر بازدارنده، حاکمیت یک کشور نبوده و مجموعه‌ای از کشورها، نهادها و خبرگان در این امر دخیل هستند. به‌طور مثال ممکن است نام یک گروهک تروریستی در فهرست تهدیدهای شناسایی شده در یک کشور آورده شود ولی در ارزیابی ریسک فراملی، به شمار نیاید. لذا در بین موضوعات مرتبط با خارج از محدوده جغرافیایی و قضائی یک کشور، آنچه در چارچوب ارزیابی ریسک ملی آن کشور تعریف می‌شود این است که تهدیدهای فرامرزی مؤثر بر نظام اقتصادی خود را ارزیابی کند.

در این میان، ارزیابی ریسک ملی به دلیل آنکه باهدف هماهنگی ارکان مختلف حاکمیت انجام می‌شود و از سوی دیگر دارای یک نگاه کلان به ریسک‌های پولشویی و تأمین مالی تروریسم است، یک اصل و وظیفه کلیدی و انکارناپذیر است. البته بدیهی است که ارزیابی و درک ریسک‌ها در سطح ملی به شکل کارآمد، مستلزم آن است که رابطه درست و متناسبی بین سطوح مختلف ارزیابی ریسک برقرار شود.

به‌عنوان مثال، متولیان نظارت باید رویه‌ها و نتایج ارزیابی ریسک انجام‌شده توسط اشخاص مشمول را در فرآیند نظارت خود بررسی نموده و بر مبنای آن، در صورت نیاز نسبت به ارائه بازخورد، سیاست‌گذاری، تعیین تدابیر نظارتی و هرگونه اقدام مقتضی عمل کنند؛ تا ریسک‌های شناسایی شده به‌خوبی پوشش داده شود.

نظر به توضیحات ارائه‌شده، محدوده موضوعی گزارش حاضر، رویه تدوین سند ملی ارزیابی ریسک است که سطوح «حوزه‌ای» و «ملی» را در برمی‌گیرد. در خصوص اینکه مرز بین دو سطح مذکور چگونه تعریف می‌شود و چه تفاوت‌ها و ارتباطی بین این دو سطح وجود دارد، در بخش سوم به تفصیل ارائه خواهد شد.

۴-۱۲ - حوزه‌های اقتصادی ارزیابی ریسک

اقتصاد از بخش‌های مختلفی تشکیل شده است که حسب طبقه‌بندی صورت گرفته، هر بخش کالاها و خدمات مختص به خویش را به مصرف‌کننده/ مصرف‌کنندگان عرضه کرده و بدیهی است بنگاه‌هایی که در یک بخش اقتصادی طبقه‌بندی شده‌اند، محصول یا خدمت مشابهی را عرضه می‌کنند. از میان بخش‌های مختلف اقتصادی، بخش خدمات مالی مهم‌ترین بخش اقتصاد است که حوزه‌های متنوعی از خدمات مالی از جمله بانکداری، بیمه، بورس اوراق بهادار، سرمایه‌گذاری، واسطه‌گران و کارگزاران اموال و... را شامل می‌شود و از حیث جریان آزاد سرمایه و نقدینگی در این بخش، بیشترین تهدید و آسیب‌پذیری در پولشویی و تامین مالی تروریسم، متوجه این بخش از اقتصاد می‌باشد. بر همین اساس اهم حوزه‌ها و خدمات قابل عرضه در این بخش بر اساس راهنمای گروه ویژه اقدام مالی به شرح جدول شماره ۱ قابل دسته‌بندی و بدیهی است کشورهای مختلف بر اساس ساختار اداری و اقتصادی خویش امکان بومی‌سازی دسته‌بندی صورت گرفته را دارند.

جدول شماره ۲- حوزه‌های اقتصادی ارزیابی ریسک

بخش‌های اقتصادی	شرکت‌ها و موسسات زیر گروه
بانک‌ها و موسسات اعتباری	همه بانک‌ها یا بانک‌های تجاری (شامل: بانک‌های خارجی، بانک‌های دولتی، بانک‌های تجاری، بانک‌های با اهداف مشخص)
	بانک برون‌مرزی (بانکی که صرفاً به افراد غیر مقیم خدمات می‌دهد)
	تعاونی‌ها و اتحادیه‌های اعتباری
	بانک مرکزی بخش غیرخدمت‌دهی
	بانک مرکزی بخش خدمت‌دهی
	شرکت‌های تامین مالی
	موسسات پس‌انداز
	سپرده‌پذیری خرد
	بانک‌های تجاری
	بانک‌های پوسته‌ای
صنعت اوراق بهادار	مشاوران
	مدیریت صندوق‌ها و سرمایه
	آتی (شامل معاملات آتی کالا) و کارگزاران و واسطه‌های مشتقات
	بازارها، سامانه‌های ثبت نام و تبادلات
	شرکت‌های اوراق بهادار (کارگزاران، واسطه‌ها و سایر شرکت‌ها)
	صندوق‌های بازنشستگی
صنعت بیمه	کارگزاران و نمایندگی‌های بیمه عمر
	کارگزاران و نمایندگی‌های غیر بیمه عمر
	بیمه‌گذار برون‌مرزی
	صندوق‌های بازنشستگی
	سایر بیمه‌گذاران
	صادرکنندگان کارت‌های اعتباری/ پرداخت الکترونیک
	صادرکننده و نقدکننده چک

بخش‌های اقتصادی	شرکت‌ها و موسسات زیر گروه
شرکت‌های خدمات مالی	صرافی‌های خارجی
	نمایندگی‌های انتقال پول و حوالجات
	شرکت‌های پرداخت قبوض
	سایر شرکت‌های ارائه دهنده خدمات مالی
سایر موسسات مالی	شرکت‌های ارائه دهنده خدمات خرید اقساطی
	خدمات تامین وام رهن
	سایر وام دهنده‌ها
	سایر موسسات اعتباری ویژه (مانند موسسه اعتباری توسعه)
مشاغل غیرمالی	ارائه‌دهنده صندوق امانات
	حسابداران
	ممیزان
	قمارخانه
	معاملات فلزات گران بها
	وکلا (شامل وکلای دادگستری و متخصصان حقوقی)
	دفاتر اسناد رسمی
	مشاورین املاک و مستغلات
	سایر مشاغل غیرمالی

بخش‌های اقتصادی	شرکت‌ها و موسسات زیر گروه
نهادهای دیگر	خدمات مشاوره (شامل مشاوره مالیاتی و مالی)
	شرط‌بندی و مسابقات بخت‌آزمایی
	خرده فروشی خودرو
	فروشنندگان قایق‌های تفریحی
	فروشنندگان هواپیما
	حراجی‌های اقلام هنری
	حراج خانه‌ها
	سایر واسطه‌ها و فروشنندگان کالاهای گران قیمت
	فروش اقساطی
	دفاتر خدمات مسافرتی
	فروشگاه‌های بزرگ
	خشکشویی، کارواش و پارکینگ‌ها
	سایر کسب‌وکارهای مبتنی بر پول نقد
	شرکت‌های ساخت و ساز
	کارگزاری گمرکات
	شرکت‌های پست
	هتل‌ها
	رستوران‌ها
	معادن
	اشخاص حقوقی
شرکت‌های ثبت شده	
شرکت‌های سهامی عام	
شرکت‌هایی که سهام بی‌نام منتشر می‌کنند	
شرکت‌هایی که مالک و یا کنترل آن مربوط به افراد غیر مقیم است	
شرکت‌های بین‌المللی	
سایر گونه‌های شرکت	
موسسات خیریه، انجمن‌ها، بنیاد	
همه اشخاص حقوقی (به غیر از شرکت‌ها) که مالک و یا کنترل آن مربوط به افراد غیر مقیم است، شامل شعبات یا دفاتر نمایندگی	
موسسات غیرانتفائی ثبت شده یا مجاز	
موسسات غیرانتفائی	موسسات غیرانتفائی غیر ثبت شده یا مجاز
	تمام موسسات غیرانتفائی که مالک و یا موسس آن مربوط به افراد غیر مقیم است

۱۲-۵ مخاطبان و ذینفعان ارزیابی ریسک

رویه، دامنه و ماهیت ارزیابی ریسک ملی در پولشویی و تأمین مالی تروریسم باید در نهایت پوشش دهنده نیازهای مخاطبان و کاربران خاص خود باشد که به طور کلی شامل موارد زیر بوده و لذا لازم است اطلاعات و دستاوردها متناسب با نیاز هر یک در اختیارشان قرار گیرد.

- نهادهای سیاستگذار در زمینه مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم، جهت تنظیم سیاستها در سطح ملی، اتخاذ تصمیمات لازم در خصوص نظام حقوقی و مقررات مربوطه، تخصیص منابع و...؛
- دستگاههای اجرایی نظیر مراجع اعمال قانون، ضابطین قضایی، مرکز اطلاعات مالی و...؛
- متولیان نظارت، متولیان تنظیم مقررات و نهادهای خودانتظام
- موسسات مالی و مشاغل غیرمالی معین، جهت هماهنگ سازی رویه های ارزیابی ریسک داخلی خود و انجام وظایف مبتنی بر ریسک؛
- موسسات غیر انتفاعی؛
- ارزیاب های مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم و سایر نهادهای ارزیاب و همچنین ذینفعان بین المللی؛
- بخش عمومی، دانشگاهی و...

لازم به ذکر است در مکانیزم ارزیابی متقابل گروه ویژه اقدام مالی و همچنین نهادهای منطقه ای شبه گروه ویژه، کارایی نظام مبارزه با پولشویی کشورها و میزان انطباق مقررات آنها با توصیه های این گروه مورد ارزیابی قرار می گیرد. این مکانیزم از طریق پاسخ به پرسشنامه، مصاحبه با کارکنان و ارائه دهندگان خدمات و... انجام می پذیرد و بدین منظور قبل از آغاز فرآیند ارزیابی ریسک پولشویی و تأمین مالی تروریسم توسط گروه ارزیابی، کشورها باید سند ملی ارزیابی ریسک خود را تدوین نمایند. از این رو، یکی از مخاطبان سند ملی ارزیابی ریسک، نهادهای ارزیابی کننده داخلی و خارجی (منطقه ای و بین المللی) هستند.

با توجه به اینکه ارزیابی ریسک مستلزم شناخت دقیق و واقعی از شرایط کشور می باشد، لازم است بخش خصوصی (مؤسسات مالی و مشاغل غیرمالی، انجمن های صنفی و نهادهای خودانتظام و...)، متخصصان جرم شناسی و... نیز در فرآیند ارزیابی ریسک درگیر بوده و در تأمین اطلاعات لازم و کافی همکاری کنند؛ کما اینکه گروه ویژه اقدام مالی نیز به همین امر تأکید داشته و حتی ابراز می دارد که از کمک اطلاعاتی مجرمان نیز (خصوصاً در مواردی که امکان رخنه و ارتشا در نظام قضائی کشورها وجود دارد) باید در چارچوب ملاحظات مربوطه استفاده شود.

نتایج ارزیابی ریسک ملی می بایست به نحوی مقتضی در اختیار مجریان و اشخاص مشمول قرار گیرد تا اقدامات خود را با آن هماهنگی کنند و بتوان شاهد اثربخشی ارزیابی ریسک ملی بود؛ اما از سوی دیگر با توجه به اینکه انتشار آن به نحو قابل دسترس/ افشا برای عموم، ممکن است مورد توجه متخلفین و سودجویان داخلی و خارجی نیز قرار گرفته و منجر به تغییر رفتار آنها شود، لازم است ملاحظات محرمانگی، حتی در طول فرآیند ارزیابی نیز در نظر گرفته شود. از این رو، نحوه، سطح، زمان و میزان انتشار نتایج این ارزیابی حسب نتایج به دست آمده و سیاست های حاکمیتی مدیریت ریسک، قابل تعیین خواهد بود و این امر در استانداردهای گروه ویژه اقدام مالی نیز مورد تأکید قرار گرفته است.

۶-۱۲- زمان بندی ارزیابی ریسک

برخی عوامل موجب می‌شوند که نیاز به بازنگری و به‌روزرسانی در فرآیند ارزیابی ریسک پولشویی و تأمین مالی تروریسم در مقاطع زمانی مشخص غیرقابل اجتناب باشد، از جمله این عوامل بر اساس راهنمای گروه ویژه اقدام مالی می‌توان به فعالیت‌های جدید شبکه‌های پولشویی و تأمین مالی تروریسم و آسیب‌های ناشی از آن و یا احصاء ابزارهای جدید در مبارزه با تهدیدها و آسیب‌های پولشویی و تأمین مالی تروریسم و تحولات داخلی و بین‌المللی در ارتباط با این حوزه، مانند موارد زیر اشاره کرد:

- تغییر در استانداردها یا دستورالعمل‌های بین‌المللی در مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم (به‌عنوان مثال، توصیه‌های گروه ویژه اقدام مالی، انجمن بین‌المللی ناظران بیمه، سازمان بین‌المللی کمیسیون‌های اوراق بهادار، کمیته به ازل، کنوانسیون‌های سازمان ملل متحد، قوانین اتحادیه اروپا)
- تغییر در سیاست‌های سیاسی، اقتصادی و قضائی کشورها
- توسعه تعاملات و همکاری‌های بین‌الدولی در حوزه‌های قضائی و تجارت خارجی
- مطالبات بخش خصوصی بر مبنای تحولات صورت‌گرفته در حوزه‌های فناوری، خدمات و تولیدات جدید
- گزارش نهادها و مراجع مستقل داخلی و بین‌المللی در موضوع مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم
- مطالعات و اطلاعات دریافتی از نهادهای امنیتی و انتظامی، مرکز اطلاعات مالی و سایر دستگاه‌های مشمول و ذینفعان در ارتباط با آسیب‌پذیری‌های جدید ناشی از عرضه کالا و خدمات
- اطلاعات دریافتی از تحولات صورت‌گرفته در سایر کشورها به طرق مختلف، از جمله حضور در کنفرانس‌های بین‌المللی
- نتایج حاصل از خود ارزیابی و یا ارزیابی سایر نهادها از ریسک‌های پولشویی و تأمین مالی تروریسم

زمان بندی ارزیابی ریسک در ماده (۳) آیین‌نامه اجرایی ماده (۱۴) الحاقی قانون مبارزه با پولشویی نیز مورد تأکید قرار گرفته است و بر اساس آن سند ملی ارزیابی ریسک می‌بایست به‌طور مستمر در دوره‌های زمانی سه تا پنج‌ساله به‌روزرسانی شود. شایان ذکر است که پس از ارزیابی ریسک اولیه از یک حوزه اقتصادی خاص، ضرورتی در تکرار کل فرایند ارزیابی برای حوزه مدنظر در نسخه بعدی سند ملی ارزیابی ریسک وجود ندارد. فرایند تدوین سند ملی ارزیابی ریسک پولشویی و تأمین مالی تروریسم می‌بایست به‌عنوان یک فرایند تکاملی در نظر گرفته شود و نتایج حاصل از ویرایش‌های اولیه سند ممکن است در به‌روزرسانی‌های بعدی، مفید واقع شود.

۷-۱۲- اقدامات و کنترل های لازم برای موقعیت های پر ریسک

- اخذ اطلاعات گسترده‌تر در فواصل زمانی کوتاه‌تر
- کسب اطلاعات معتبر بیشتر از ارباب‌رجوع مانند فعالیت اقتصادی و حجم اموال و به‌روزرسانی اطلاعات رخنمای (پروفایل) وی اعم از اطلاعات مالک واقعی و ... به همراه مستندات مربوطه در فواصل زمانی کوتاه‌تر
- کسب اطلاعات بیشتر در خصوص ماهیت تعامل کاری، منبع سرمایه یا منبع اموال ارباب‌رجوع

- راستی آزمایی اطلاعات اخذ شده از ارباب رجوع، از سامانه‌های اطلاعاتی مورد نیاز و یا بانک‌های جامع اطلاعاتی اعم از سامانه‌های اداره ثبت احوال، اداره ثبت اسناد و املاک، جامعه حسابداران رسمی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت اطلاعات، بانک مرکزی و... (در صورت ایجاد و اعطای دسترسی به سامانه‌های مذکور)
- تطبیق سطح فعالیت ارباب رجوع با سطح فعالیت مورد انتظار تعیین شده برای وی در فواصل زمانی کوتاه‌تر و در صورت تغییر سطح فعالیت ارباب رجوع، اخذ مستندات تکمیلی و بررسی آن

۸-۱۲- کشورهای پر ریسک

انجام هرگونه فعالیت مجرمانه نیازمند شرایط و محیط مناسب برای تحقق آن جرم است. شناسایی این شرایط برای جلوگیری از وقوع جرم اهمیت زیادی دارد. بررسی ماهیت جرم پولشویی و شواهد موجود نشان می‌دهد که پولشویی در محیطی که شرایط ذیل را داشته باشد، قابل انجام خواهد بود:

- کریدور فعالیت مجرمانه و غیرقانونی.
- فعال بودن بخش غیررسمی اقتصاد.
- عدم کارایی بخش رسمی اقتصاد به خصوص بازار مالی.
- عدم فعال بودن قوانین مبارزه با پولشویی.
- عدم آشنایی با روش‌های پولشویی برای دست‌اندرکاران بازارهای مالی قانونی، بانک‌ها و ...

۱۳- برنامه ریزی و تطبیق مقررات

انطباق با مقررات مجموعه‌ای از رویه‌هایی است که کلیه اشخاص مشمول باید برای رعایت قوانین و مقررات در حوزه مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم دنبال کنند. یک برنامه انطباق ضد پولشویی همه کارهایی را که یک شخص مشمول قانون برای رعایت مقررات و تکالیف مقرر در قانون و آیین‌نامه مربوطه انجام می‌دهد مانند نظارت بر عملیات مالی سازمان، آموزش کارکنان، سیاست‌های پذیرش و شناسایی مشتری، نحوه شناسایی و گزارش عملیات مشکوک و ... را دربر دارد. هدف این برنامه شناسایی، پاسخگویی به موقع و حذف ریسک‌های پولشویی، تامین مالی تروریسم و خطرات مرتبط با کلاهبرداری است.

۱۳-۱- انطباق با مقررات چیست؟

فعالیت‌های نظارتی در هر کشوری را می‌توان به دو بخش تقسیم کرد:

۱. تنظیم مقررات

۲. نظارت

تنظیم مقررات شامل تصویب، اجرا، توسعه و مشاوره در زمینه قوانین، مقررات و دستورالعمل‌های مناسب برای اشخاص مشمول است. نظارت مستلزم ارزیابی پویا از عملکرد مؤسسات تحت نظارت برای حصول اطمینان از فعالیت یکپارچه و درست و مطابق قوانین یا الزامات نظارتی آن‌ها و همچنین مداخله موثر و به موقع در مواردی است که مسائل و نگرانی‌هایی شناسایی می‌شوند. چارچوب نظارت برای ارزیابی فعالانه و پویا از مؤسسات تحت نظارت، بر مبنای اصول، قواعد و ریسک طراحی می‌شود.

به طور کلی، نظارت تلفیقی از شیوه نظارت تطبیقی (مبتنی بر قواعد) و شیوه نظارت مبتنی بر ریسک است. شیوه مدرن و رایج فعلی در کشورهای توسعه یافته، شیوه نظارت مبتنی بر ریسک یا به عبارتی، نظارت با محوریت ریسک است. شیوه نظارت مبتنی بر ریسک اساساً شکلی بالاتر و همچنین دربرگیرنده نظارت تطبیقی است.

قبل از ایجاد برنامه انطباق، یک سازمان باید ریسک‌های بالقوه و تکالیف قانونی خود را در خصوص مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم مشخص و تعریف کند؛ مانند ریسک‌های پولشویی که در معرض آن قرار دارد؛ قوانین و مقررات مربوطه و مجازات مقرر در صورت عدم رعایت آن و یا نحوه شناسایی فعالیت‌های مشکوک مالی در سازمان. آیین‌نامه اجرایی قانون مبارزه با پولشویی و دستورالعمل‌های تصویبی در هر حوزه کاری بهترین منابع برای احصا تکالیف می‌باشد.

فرآیند انطباق یک فرآیند مستمر است که نیاز به توجه دقیق دارد. این کار در سازمان‌ها بر عهده مسئول مبارزه با پولشویی است. البته در سازمان‌های بزرگ که چندین نفر در واحد مبارزه با پولشویی در آن مشغول به فعالیت هستند، یک نفر از واحد مبارزه با پولشویی به عنوان مسئول تطبیق تعیین شود. وظیفه این شخص این است که از اجرای برنامه انطباق ضد پولشویی اطمینان حاصل کند.

۲-۱۳ - مراحل تدوین یک برنامه داخلی ضد پولشویی

یک برنامه انطباق می‌تواند به صورت مراحل زیر تدوین شود:

مرحله ۱. انتصاب مسئول مبارزه با پولشویی؛ طبق قانون مبارزه با پولشویی کلیه اشخاص مشمول موظفانند یک نفر را به عنوان مسئول مبارزه با پولشویی انتخاب کنند. وظیفه این شخص مدیریت برنامه انطباق، مدیریت کنترل داخلی، تجزیه و تحلیل برنامه انطباق با دستورالعمل‌های مصوب و یا جدید اعلامی، تهیه برنامه‌های آموزشی برای کارکنان و سایر امور مربوط به مبارزه با پولشویی در سازمان می‌باشد. طبیعی است که داشتن دانش و مهارت لازم در این حوزه در انتخاب مسئول مبارزه با پولشویی مورد نیاز می‌باشد.

مرحله ۲. آموزش کارکنان سازمان؛ طراحی یک برنامه آموزشی کارکنان برای شناخت و اجرای تکالیف در حوزه مبارزه با پولشویی ضروری می‌باشد. این برنامه باید مطابق با آخرین تغییرات در قوانین و آیین‌نامه‌های اجرایی ابلاغی باشد. آموزش کارکنان واحد مبارزه با پولشویی، مدیریت ارشد و بخش‌های پر ریسک سازمان (مالی، تدارکات و...) در اولویت قرار دارد. استفاده از ابلاغیه حداقل سرفصل‌های آموزشی که توسط مرکز اطلاعات مالی اعلام شده است می‌تواند در تدوین برنامه آموزشی سازمان موثر واقع شود.

مرحله ۳. ارزیابی ریسک پولشویی و تامین مالی تروریسم؛ اساس یک برنامه انطباق ضد پولشویی مبتنی بر رویکرد ریسک محور است. سازمان‌ها باید سطح ریسک فعالیت مشتری را با ارزیابی آن در هنگام فرآیند ورود و جذب مشتری تعیین کنند. مشتریان فعلی نیز باید در فواصل زمانی معین بررسی شوند، زیرا ریسک مشتریان موجود می‌توانند در طول زمان تغییر یابد. در نهایت سازمان‌ها باید با ایجاد یک برنامه کنترلی متناسب با سطوح ریسک مشتریان، برنامه انطباق موثر ضد پولشویی خود را اجرا کنند.

مرحله ۴. توسعه رویه‌ها و سیاست‌های ضد پولشویی؛ پس از آنکه سازمان ریسک‌های پولشویی در معرض خود را شناسایی کرد آنگاه بایستی مطابق با تکالیف مقرر در قانون و آیین‌نامه اجرایی رویه‌های خود را از جمله در شناسایی و یا هنگام شروع یک رابطه تجاری، نحوه برخورد با مشتریان پرخطر، نحوه شناسایی و گزارش‌دهی عملیات مشکوک و ... را تدوین نماید. در این رویه‌ها وظایف و تکالیف تمامی واحدهای سازمانی تعریف شده می‌باشد. با توجه به گستردگی و تنوع مشاغل، جزییات این رویه‌ها متفاوت می‌باشد اما در کلیات با یکدیگر تفاوتی ندارند. همچنین دستورالعمل‌ها و سیاست‌های کلی ابلاغی از سوی نهادهای متولی مبارزه با پولشویی مانند شورای عالی مقابله و پیشگیری از جرایم پولشویی و تامین مالی تروریسم، مرکز اطلاعات مالی و یا دستگاه متولی نظارت راهگشای اشخاص مشمول در تدوین برنامه داخلی می‌باشد.

مرحله ۵. شناسایی عملیات مشکوک و گزارش آنان؛ شاید بتوان گفت که حاصل تمامی برنامه‌های مبارزه با پولشویی شناسایی و گزارش موارد مشکوک به مراجع ذیصلاح می‌باشد. به طور کلی معیارها و شاخص‌های عملیات مشکوک توسط شورای عالی، مرکز اطلاعات مالی و یا دستگاه متولی نظارت اعلام می‌شود؛ اما هر سازمان بنا به شناختی که از فرآیندهای داخلی خود دارد می‌تواند شاخص‌هایی که به شناسایی عملیات مشکوک کمک کند را در برنامه داخلی خود جایگذاری کند. پس از شناسایی عملیات مشکوک، نحوه گزارش‌دهی آن به مرکز اطلاعات مالی و سایر ملاحظات که پس از گزارش‌دهی لازم است در برنامه تدوین شود.

۱۴ - آشنایی با معاملات و عملیات مشکوک

- معاملات و عملیات مشکوک شامل هر نوع معامله، دریافت یا پرداخت مال اعم از فیزیکی یا الکترونیکی یا شروع به آنهاست که بر اساس قرائن و اوضاع و احوالی مانند موارد زیر ظن وقوع جرم را ایجاد می‌کند:
۱. معاملات و عملیات مالی مربوط به ارباب‌رجوع که بیش از سطح فعالیت مورد انتظار وی باشد.
 ۲. کشف جعل، اظهار کذب یا گزارش خلاف واقع از سوی مراجعان قبل یا بعد از آنکه معامله یا عملیات مالی صورت گیرد و نیز در زمان اخذ خدمات پایه.
 ۳. معاملات یا عملیات مالی که به هر ترتیب مشخص شود صوری یا ظاهری بوده و مالک شخص دیگری است.
 ۴. معاملات یا عملیات مالی بیش از سقف مقرر در آیین‌نامه اجرایی الحاقی ماده ۱۴ قانون مبارزه با پولشویی. هر چند مراجعان، قبل یا حین معامله یا عملیات مزبور از انجام آن انصراف داده یا بعد از انجام آن بدون دلیل منطقی نسبت به فسخ قرارداد اقدام نمایند.
 ۵. معاملات یا عملیات مالی که اقامتگاه قانونی هر یک از طرفین در مناطق پرخطر (از نظر پولشویی) واقع شده است. فهرست این مناطق توسط شورای عالی مبارزه با پولشویی اعلام می‌گردد.

۱۵- تعارض منافع

۱۵-۱- مدیریت تعارض منافع با محوریت قانون مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم

تقریباً تمامی افراد در طول زندگی خود در موقعیتی قرار گرفته‌اند که باید بین منافع شخصی ملموس و بعضاً کوتاه‌مدت و منافع عمومی غیرملموس و بعضاً بلندمدت یکی را انتخاب کنند که در این حالت بین منافع شخصی و منافع عمومی نوعی تعارض و تقابل به وجود می‌آید. در واقع تعارض منافع یک «موقعیت» است؛ از جمله موقعیت‌هایی که یک شخص یا سازمان دولتی یا خصوصی در آن قرار می‌گیرد هنگامی است که در یکی از مراحل پولشویی قرار گرفته و می‌بایست بین منافع شخصی (سازمانی) و بعضاً گزافی که از راه پولشویی به دست می‌آورد و یا اجتناب از فساد و اجرای قوانین مبارزه با پولشویی یکی را انتخاب کند. تعارض منافع نه اتفاقی تازه است و نه صرفاً به عرصه مسائل شغلی بازمی‌گردد.

۱۵-۲- تعریف تعارض منافع

مجموعه‌ای از شرایط که موجب می‌گردد تصمیمات و اقدامات حرفه‌ای، تحت تأثیر یک منفعت ثانویه قرار گیرد را تعارض منافع می‌نامند. سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی^{۲۵} (OECD) آن را به‌عنوان تعارضی میان وظایف دولتی و منافع خصوصی مأمورین دولتی تعریف می‌کند، به طوری که این منافع می‌تواند به صورت ناصحیحی وظایف آن‌ها را تحت تأثیر قرار دهد. سازمان شفافیت بین‌الملل تعارض منافع را شرایطی می‌داند که در آن افراد یا نهادها (که می‌تواند دولت، رسانه، کسب‌وکار یا سازمان مدنی باشد) در مواجهه با انتخاب بین وظایف خود و منافع شخصی‌شان قرار می‌گیرند. در کشور ما و در پیش‌نویس لایحه تعارض منافع که از سوی معاونت حقوقی نهاد ریاست جمهوری ارائه شده است، تعریف تعارض منافع این‌گونه آمده است: «تعارض منافع عبارت است از تعارض منافع شخصی مشمولان این قانون با انجام بی‌طرفانه و بدون تبعیض وظایف و اختیارات قانونی آن‌ها.»

۱۵-۳- انواع تعارض منافع

فرد محور یا سازمان محور:

در تعارض منافع فرد محور منافع شخصی یک فرد در تعارض با وظایف و مسئولیت‌های غیرشخصی او قرار می‌گیرد و در تعارض منافع سازمان محور، وظایف یک سازمان در تعارض با منافع خاص آن قرار می‌گیرد مانند زمانی که سازمان بازرسی یک وزارتخانه خاص از همان وزارتخانه‌ای کسب درآمد کند که مسئول نظارت بر آن است.

نظام‌مند یا غیر نظام‌مند:

تعارض منافع غیر نظام‌مند به معنای آن است که اگر فرد یا سازمانی در یک جایگاه خاص قرار بگیرد ممکن است تعارض منافع ایجاد شود در صورتی که اگر فرد یا سازمان دیگری در آن جایگاه قرار داده شود، تعارض منافی رخ ندهد؛ اما در تعارض منافع نظام‌مند، مهم نیست چه شخص یا سازمانی در جایگاهی قرار گرفته است زیرا به صورت نهادینه‌شده‌ای این نوع از تعارض منافع رخ می‌دهد. به‌عنوان مثال سیستم بانکی کشورها همواره در معرض وسوسه جذب منابع مالی غیرمشروع مجرمان پولشویی می‌باشند و این با وظایفی که قانون برای بانک‌ها و موسسات اعتباری در زمینه مبارزه با پولشویی در نظر گرفته است در تضاد است.

مالی یا غیرمالی:

تعارض منافع مالی موقعیت‌هایی را در برمی‌گیرد که شامل منفعتی مالی هستند درحالی‌که در تعارض منافع غیرمالی پای منافع غیرمالی مانند روابط شخصی و خانوادگی، شأن و جایگاه اجتماعی فرد، علاقه یا تعصب و ... در میان است.

۴-۱۵ - موقعیت‌های تعارض منافع چیست؟

انواع موقعیت‌هایی که احتمال بروز تعارض منافع در آن‌ها وجود دارد، عبارت‌اند از:

۱- اشتغال بیرونی (اشتغال هم‌زمان): اشتغال بیرونی به معنای حضور هم‌زمان یک مدیر یا کارمند بخش دولتی در بخش خصوصی و در حوزه کاری مشابه است. البته حضور هم‌زمان در دو شرکت بخش خصوصی نیز می‌تواند تعارض منافع ایجاد نماید و مصداق اشتغال بیرونی قلمداد گردد.

۲- ارتباطات پسا‌شغلی: این نوع از تعارض منافع در دو موقعیت بروز می‌یابد. موقعیت اول زمانی ایجاد می‌شود که فردی پس از فراغت از مسئولیتش در بخش دولتی به هر دلیلی (بازنشستگی، استعفا و ...) بلافاصله در همان حوزه کاری در بخش خصوصی مشغول به کار شود. این موقعیت موجب می‌شود فرد در زمانی که در بخش دولتی مشغول به کار است، توجه ویژه‌ای به یک سازمان بیرونی داشته باشد و به‌گونه‌ای عمل کند که بتواند بعد از فراغت به آن سازمان بپیوندد. همچنین وی بعد از حضور در بخش خصوصی از رانتهای اطلاعاتی و ارتباطی خود در بخش دولتی برای پیشبرد امور در بخش خصوصی سود می‌برد. در موقعیت دوم فرد بالعکس از بخش خصوصی وارد بخش دولتی می‌شود و معمولاً سمتی بالا در بخش دولتی کسب می‌کند.

۳- تعارض منافع در قاعده‌گذاری برای خود: قاعده‌گذاری برای خود همان‌گونه که از نامش پیداست به معنای ایجاد امکان برای یک شخص یا سازمان است که مسئولیت تمام یا بخشی از قاعده‌گذاری برای خود را بر عهده داشته باشد؛ برای مثال در خصوص میزان حقوق و مزایایش خودش تصمیم‌گیری کند.

۴- تعارض درآمد و وظیفه: این موقعیت ناشی از شیوه و ساختار درآمدی خاص یک سازمان است که موجب می‌شود کارکنان جهت کسب درآمد بیشتر برای خود یا سازمانشان در معرض تعارض منافع قرار بگیرند زیرا کسب درآمد بیشتر با زیر پا گذاشتن بخشی از وظایفشان رخ می‌دهد. نمونه بارز این مورد منافع مالی است که ناشی از غفلت عمدی از قوانین مبارزه با پولشویی در جذب درآمد بیشتر عنوان کرد.

۵ - تعارض وظایف: به شرایطی اطلاق می‌شود که در آن میان وظایف گوناگون یک فرد یا سازمان تعارض ایجاد می‌شود و موجب می‌گردد که آن فرد یا سازمان نتواند به‌خوبی همه وظایفش را به انجام رساند؛ مانند حالتی که در آن یک فرد توسط مجرمان تطمیع به نقض قوانین پولشویی موجود در سازمان در قبال دریافت مبلغ کلانی تحت عنوان هدیه، رشوه و یا ... می‌شود.

۶ - تعارض منافع در ارتباطات خویشاوندی، خانوادگی و دوستانه: هر نوع رابطه‌ای که فرد در حوزه کاریش با خویشاوندان و دوستان داشته باشد، موقعیت تعارض منافع ایجاد می‌کند. این رابطه می‌تواند از نوع اشتغال، سهامداری، رابطه مالی و ... باشد. به‌عنوان مثال ممکن است این دوست یا آشنا از منظر قوانین مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم فردی پرخطر باشد اما در هنگام شروع یک رابطه تجاری با سازمان ما با سفارش روسای مافوق از انجام شناسایی مضاعف معاف شود.

۷ - تعارض منافع ناشی از در اختیار داشتن اطلاعات درونی: اگر کارکنان یک سازمان دولتی از اطلاعات درونی سازمانشان برای کسب منافع شخصی خود استفاده کنند، با موقعیت تعارض منافع مواجه هستند.

۱۵-۵ - راهکارهای مدیریت تعارض منافع

برای مدیریت هر یک از موقعیت‌های ذکرشده روش‌ها و شیوه‌هایی مشخص شده است تا بتوان تا حد ممکن آن‌ها را کنترل نمود و یا از رخ دادنشان جلوگیری کرد. در پیش‌نویس لایحه "نحوه مدیریت تعارض منافع در انجام وظایف قانونی و ارائه خدمات عمومی" راهبرد شفافیت، گزارشگری تخلف (سوت‌زنی) و تغییر انگیزه‌های رفتاری به‌عنوان سه سازوکار اجرایی مدیریت تعارض منافع در دنیا معرفی شده است. مدیریت تعارض منافع در نظام اداری در کشور با شفافیت امور و منافع آغاز خواهد شد. مهم‌ترین راهکار مدیریت تعارض منافع ایجاد شفافیت می‌باشد. اینکه بسیاری از داده‌ها و اطلاعات موجود در شرکت (سازمان) به‌صورت شفاف در دسترس تمامی اعضا قرار بگیرد می‌تواند از فساد جلوگیری کند. شفافیت می‌تواند در فرایندهای مختلف مالی، اداری و اجرایی سازمان اتفاق بیفتد تا تمامی تخلفات به‌راحتی قابل شناسایی باشد. بر این اساس اولویت مبارزه با فساد، پیش از مدیریت تعارض منافع، الزام دستگاه‌ها بر اجرای درست سازوکارهای شفافیت است. در حال حاضر طرح قانون شفافیت قوای سه‌گانه و دستگاه‌های اجرایی و سایر نهادها در مجلس تصویب و برای بررسی بیشتر به شورای نگهبان ارسال شده است.

یکی دیگر از ابزارهای مهم، توجه به ظرفیت نظارت مردمی است. استفاده از سازوکارهای نظارت مردمی برای جلوگیری از بروز فساد و تشکیل موقعیت‌های تعارض منافع، در دستور کار مرکز اطلاعات مالی قرار دارد و مردم می‌توانند با مراجعه به سایت مرکز گزارشات خود را از موقعیت‌های نقض قانون و یا عملیات مشکوک به جرم پولشویی و تامین مالی به مرکز گزارش نمایند.

راهبرد نظارت و محدودیت از دیگر ابزارهای مدیریت تعارض منافع است. هرچه مجازات یک تخلف و احتمال کشف آن افزایش یابد، انجام فساد در موقعیت تعارض منافع کاهش می‌یابد. باید توجه کرد که هدف اصلی از محدودیت و مجازات بازدارنده بودن آن است. اگر مجازات بازدارنده نباشد این خود نوعی ایجادکننده فساد خواهد بود. لازم به ذکر است که در قانون مبارزه با پولشویی ورامین مالی تروریسم مجازات‌های سنگینی برای مجرمان در نظر گرفته شده است.

منابع

- پولشویی و روش‌های مبارزه با آن، فریده تذهیبی، انتشارات جنگل، کمیته ایرانی اتاق بازرگانی بین‌المللی، چاپ هفتم، ۱۴۰۰
- تحلیل آثار پولشویی بر امنیت اقتصادی، قربانعلی محبوبی، نجف علی شهبازی، بهروز صادقی عمرو آبادی، فصلنامه آفاق امنیت، سال سوم، شماره نهم، زمستان ۱۳۸۹
- مجموعه مقالات همایش کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد: دستاوردها و چالش‌ها، انجمن ایرانی مطالعات سازمان ملل متحد، انتشارات میزان، چاپ اول، ۱۳۹۵
- چالش‌ها و موانع مقابله با تأمین مالی تروریسم، محمد صادق چاوشی و هادی کرامتی معز، فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، سال چهاردهم، شماره ۴۲، بهار ۹۷-ص ۱۲۳-۱۰۵
- جرایم اقتصادی سازمان‌یافته و تأثیر آن بر نظام اقتصادی کشور (مطالعه موردی، پرونده فساد بانکی ۳ هزار میلیارد تومانی)، ناصر سراج، فصلنامه علمی دانشنامه‌های حقوقی، شماره ۱۱، شهریور ۱۴۰۰، ص ۵۵-۸۲
- جرایم سازمان‌یافته، محمد ابراهیم شمس ناتری، فقه و حقوق، شماره ۱، ۱۳۸۳-پرتال جامع علوم انسانی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
- چیستی و چرایی پولشویی و اثرات اقتصادی آن بر نظام پولی و مالی، علی ملکی، محسن نوش آذر، امیرحسین کریمی، دانش حقوق مالیه، شماره ۱۶، تابستان ۱۴۰۰
- جامعه بشری و پدیده جرائم سازمان‌یافته (تحلیل نظری و توصیفی ابعاد قانونی و حقوقی جرائم سازمان‌یافته در ایران و جهان)، اسدالله افشار، سفیر اردهال، چاپ اول، ۱۳۹۵
- جرایم سازمان‌یافته، حمید هاشمی و محمدعلی باباپور، مدبران، چاپ اول، ۱۳۹۰